

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Ἀκολουθία καὶ τέλος τοῦ Δ' Ζητήματος τῆς πρὸς Ἰάκωβον
 Ῥάταν ἐπιστολῆς περὶ Κλασικῶν Συγγραφέων Ἑλλήνων·
 (ὄρα Α. Β. Σελ. 393. Ἀρ. 14.)

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου περιγραφῆς φαίνεται ὅτι ἡ εἰς
 τοὺς ἐξῆς χρόνους γενομένη φθορὰ τῶν Ἑλληνικῶν Συγγραμ-
 μάτων καὶ Ἔργων, καὶ ἡ παντελής πτώσις τῆς Ἑλληνικῆς
 παιδείας, ἦτον ἀναγκαῖον παρεπόμενον τῶν καιρικῶν περιστά-
 σεων. Τὰ αἰτία, τὰ ὁποῖα τοῦτο ἐνέργησαν, ἦσαν τόσον ἰ-
 σχυρὰ, ὥστε παραμικρὰ ἄλλα αἰτία καταντῶσιν ἀδιάφορον
 πρᾶγμα· ἐπειδὴ εἰς ἀπειρομεγέθεις δυνάμεις ἢ ἀφαίρεσις, ἢ
 προσθήκη ἐνὸς πολλοσημορίου γίνεται ἀνεπαίσθητος. Καὶ ὅ-
 τως τὰ κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως γινόμενα (σῆψις τῆς
 εὐφθάρτου παπύρου)· ἢ δεισιδαιμονία, τύφλωσις καὶ φιλαρ-
 χία (αἱ διὰ τὰς ἐριδας, ζήσεις, καὶ τοὺς πολέμους λεηλα-
 σίαι)· ἢ περίσσεια καὶ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων (πυρκαϊαί)·
 ἢ ταραχὴ αὐτῶν τῶν ζοιχείων (σεισμοί· πρόσθετος, ἂν θάλασσης,
 πλημμύρας καὶ εἴτι τοιοῦτου), πάντα ταῦτα ὡς ἐκ συμφάνου
 σχεδὸν φαίνεται νὰ συνώμωσαν εἰς τὴν φθορὰν τῶν Ἑλληνικῶν
 Συγγραμμάτων, ὥστε ὄχι ὅτι τὰ περισσύτερα ἀφανίσθησαν,
 ἀλλὰ θαυμαστόν εἶναι ἔτι καὶ ἐσώθησαν τινὰ ἐξ αὐτῶν. Τὴν
 συνωμοσίαν ταύτην οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ, οὔτε νὰ διαλύσῃ δύ-
 ναμιν εἶχεν ἄλλο τίποτε, εἰμὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ, καὶ
 τῶν τότε ἀνθρώπινων κεφαλῶν· καὶ τοῦτο ἦτον ἀδύνατον.

Ὅτι πρὸς ὅλα ταῦτα ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκλογὴ πάντῃ
 ἀδιάφορον πρᾶγμα ἦτον, διότι αἱ πυρκαϊαὶ καὶ τὰ ἄλλα ἐπὶ
 δι τῆς φθορᾶς ἀδιακρίτως ἀφάνιζαν ὅ,τι ἀπαντοῦσαν, εὐκολὰ
 ἐμποροῦσε νὰ τὸ συνάξῃ τις ἐκ τῶν ζῶν, καὶ τὸ συμπέρα-

σιμα τούτο μόλις ἤθελεν ἀναριθμῆ· πρέπει ὁμοίως νὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερα, μήπως εὐρεθῆ πλέον ἢ ἀδιάφορον. Ἐς ὑποθέσωμεν ὅτι μηδεμίαν διάκρισιν συγγραφεῶν χενομένην εἰς τοὺς πρότερον χρόνους δὲν ἐσφραγίσαν εἰς τινὸς ἐξ αὐτῶν τόσον μεγάλην ὑπόληψιν· τί ἤθελεν ἀκολουθῆσαι εἰς τὸ ἐξῆς; Ἄλλα γενναῖα συγγράμματα νὰ συντάξωσι δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἕλληνας ἱκανοί· ἀπὸ τῆν κατὰ διαφόρους καιροὺς φθορῶν πιθανόν νὰ μὴ εὐρίσκοντο μὲ τόσον προορατικὸν ὥς νὰ διασώσωσαν κανέν ἀριστοῦργημα. Ἡ φυσικὴ τοῦ ἔθνους φιλομάθεια ἤθελε τὸ ἀβύσει νὰ ἀγκαλισθῆ ἥσα ἐκ τύχης ἐσώθησαν, καὶ ἔσω αὐτὸ εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἠδύνατο νὰ προαίρη. ἤθελε πάθει δηλαδὴ ἔσα φύσει φιλότιμος πολιτεία, ἣτις, μὴ δυναμένη, διὰ γενόμενῃ δυσυχίαν, νὰ μεταχειρίζεται πλέον τὸ παλαιόν, κάλλιστον καὶ ἀκίβδηλον νόμισμάτης, ἀναγκάζεται νὰ δεχθῆ ἐπίχρυσον χαλκία νεώτερα, πονηρὰ καὶ κάρκισα κημμένα. (ὄρα Ἄριστοφ. Βατρ. σίχ. 718.)

Καὶ ἀπὸ τὰ καθ' ὑπόθεσιν δὲ σώθεντα συγγράμματα, μερίζομενοι οἱ ὀλίγοι Καλλιγράφοι ἵνα ἀντιγράψωσιν ἀκριβῶς ἥσα ἤρεσκάν τὸν καθ' ἕνα, δὲν ἤθελαν ἐξαρκεῖ βέβαια οὔτε πολλοσημέριον νὰ γράψωσι. Καὶ εἴαν, μετὰ τοσαύτην ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα νὰ ἀντιγράψωσι καὶ πάλιν καὶ πολλάκις τοὺς ἐγκριθέντας, πολλῶν ὁμοίως ἐξ αὐτῶν μόνον τὰ ὀνόματα ἐσώθησαν, τί ἤθελε συμβῆ εἰς τὴν ἐναντίαν περίστασιν; ἤθελαμεν ἔχει λείψανα καὶ ἀποσπάσματα περισσοτέρων ἴσως, φύρδην ὁμοίως καὶ μίγδην, καὶ οὐδὲν τέλειον κλασικὸν συγγραμμα. Ἐάν μάλιστα συμπερίνωμεν ἀπὸ τὸ ἄμωσον (Cassiodorus) τῶν καθ' ἕνα χρόνων, εἶναι πολὺ πιθανόν ὅτι ἤθελαν μᾶς διαπέμψαι ἀμωσῶν συγγραμμάτων καὶ ποιητῶν ἀμωσῶν συντάγματα, ἀπὸ ἀμωσῶν ἀντιγραμμένα. Εἰς τὴν παλιγγενεσίαν τῶν γραμμάτων, ἐκ τοιούτων ὀριζόμενοι οἱ διωδεχθέντες τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν Ἑσρωπαϊοί, διαδίδοντες εὐκολώτερα, μετὰ τὴν εὐρεσιν τῆς τυπογραφίας, τὰ τυχευτὰ, τίς ὅδε ποίαν διευθύνσιν ἤθελαν δάσει εἰς τὴν νεωτέραν παιδείαν;

Τοιαῦτα ἤθελαν προκίβει κατὰ τὸ πιθανόν ἀπὸ τῆν ἀριστον χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καὶ ἀπὸ τῆν ἀκώλυτον φθορῶν τοῦ καιροῦ. Καὶ ὁμοίως τὴν σήμερον, χάριτι θεῶν, ἔχομεν καὶ ἐγκρίτων πολλῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων δευ-

τέρων τάξεως ὀλίκληρα συγγράμματα, μὲ ἄπειρα καὶ τούτων κ' ἐκείνων, καὶ ἄλλων ἀκόμη κατωτέρων, ἀποσπάσματα. Αἱ δὲ Μοῦσαι, ἂν καὶ μετὰ ἱκανὴν διακοπὴν, ἀνταρτίξουσιν καὶ τὰρτὰ, ὡς τὸ κάλαι, τοὺς πιστοὺς ὑπερταστών. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι, μὲ ζημίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλάξαν κατοικίαν, τὸ σφάλμα ὁμοίως δὲν εἶναι οὔτε τῶν Μουσῶν, οὔτε τῶν Ἑλλήνων πιθανόν, ἀλλὰ τοῦ καιροῦ παρεπόμενον ἀναγκάσιον. Παράδοξον ἴσως εἰς πολλοὺς, πιθανώτατον ὁμοίως καὶ ἐγγύς τοῦ βεβαίου φαίνεται εἰς ἐμὲ, ὅτι εἰς δύο μάλιστα αἰτία χρεωστούμεν τὴν σωτηρίαν τῶν συγγραμμάτων, καὶ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας· α'. εἰς τὴν φυσικὴν φιλομάθειαν τῶν Ἑλλήνων· β'. εἰς τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, γενόμενῃν διάκρισιν καὶ ἐκλογὴν. Καρτέμου μεγάλη δέλει εἶσθαι εἴαν καὶ ἄλλος τις πεισθῆ εἰς τῶν ἐπομένων, εἰς τοῦτο· τούλάχιστον ἐγὼ χωρὶς ἰσχυροτέρους λόγους δὲν μετεπίθεμαι ἀπὸ τῆν γράμην ταυτήν.

Ἐάν εἰς ἄλλην καμμίαν, εἰς τὴν δὲ μάλιστα τὴν σχέσιν, ὁμοιάζει ὀλίκληρον ἔθνος μ' ἐνὸς ἀνθρώπου ἄτομον, ὅτι ἀκμή καὶ παρακμὴ, μὲ τὰ αὐτὰ σχεδὸν συμβεβηκότα γίνεταί τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. Ὅταν τὸ ἔθνος ἀρχίζῃ, τότε καὶ τὸ καθόλου, ὡς ὁ ὕγιος τὸ σῶμα καὶ νοῦν ἀνθρώπου ἀσθεσίαν εἰς τὴν διάκρισιν, καὶ δύναμιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καλῶν ἔχει· καὶ τὰ μέλη του πάντα εἶναι εἰς παντοτινὴν κίνησιν, πλήρη ζωῆς ὄντα. Καὶ τὰ εὐκόλα τότε δὲν παραλέπει, καὶ ἐκ τῶν δυσκόλων ἀντέχειται, τὰ ζητεῖ μάλιστα, μὲ ὑψηλὴν φρόνημα δοκιμάζον τὰς δυνάμεις του δι' αὐτῶν. Ὅταν ἀρχίζῃ νὰ πύπτῃ τὸ ἔθνος, κατὰ δύο μάλιστα τρόπους βαδίζει πρὸς τὸ τέλος του· ἢ ὁμοίον μὲ ἀνθρώπου μανικόν, ἀμετασρέπτον φερόμενον εἰς τὸν ὄλεθρον του, σβύνεται χωρὶς ἀναστάσεως ἐλπίδα· ἢ καταπτῆ εἰς καθολικὴν ἀτομίαν καὶ χαύνωσιν. Εἰς τοιαύτην περίστασιν, ἢ ἀκίνηται πανταλῶς, ἢ, εἴαν σώξῃ μικρὰς ἐτι δυνάμεις, ἀσχολεῖται χωρὶς ἐκλογὴν εἰς τὰ προσπίπτοντα, ἥσα μάλιστα δὲν προβάλλουσι δυσκολίας, ὁμοίον κατὰ τοῦτο μὲ τοὺς ἀθλοὺς ὑποχονδριακοὺς, οἵτινες ἀπαφεύγουσι καὶ τὰ ἀληθῶς δύσκολα, φοβοῦνται καὶ ὅσα ἢ φαντασμάτων ἠλάττει μὲ ἀνικητοὺς δυσκολίας, καὶ φρίττουσιν εἰς τὴν σφοδρὴν ἵνα ἀφήσωσι τὰ καθημερινὰ ἔργα των, ἥσα τὴν μηχανικὴν πρᾶξιν εὐκόλουεν ἢ πολυχρόνιος ἔξις.

ὅτι τῶν Ἑλλήνων ἢ πτώσις ἦτον χαύνωσις, δῆλον γίνε-
ται ἀπὸ τὴν βραδυτάτην μὲν καὶ μικρὰν, ἀναμφίβολον ὁμῶς
ἀναφρέσιν των. Τὸ νὰ δοξάσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἀνθηρὰν των κα-
τάσειν ἐχρειάζοντο, εἰς τὸ περι ὧν ὁ λόγος, ὀδηγούς, ἤθε-
λεν εἶσθαι τὸ ἴδιον, ὡς ἂν ὑπεθέταμεν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐχρειά-
ζετο ἰατρικὸν πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ σομάχου του. Ἄλλ' ὅτι
τότε ἦτον περιττὸν φαίνεται ἀναγκαῖον εἰς τὴν νοσώδη κατά-
στασίν των. Ἄβρωσοὶ ὄντες τὰς ψυχὰς, χωρὶς προφύλαξιν, κίν-
δυνος ἦτον νὰ ἀβρωσῆσσι βαρύτερον. Φρόνιμος ὀδηγία καὶ
δίαιτα, εἰς δὲν τοὺς ὑγίαζε τελείως, τοὺς ἐπροφύλαττε τοῦ-
λάχιον ἀπὸ τὸ χειρότερον.

Ὡς τοιοῦτον προφυλακτικὸν μέσον πρέπει νὰ θεωρῆται
ἢ διακρίσις τῶν ἐπισήμων συγγραφέων. Ἐὰν ἐνομιζοντο ἀ-
ναγκάδι τὰ ἀπειρη συγγράμματα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐνός,
τοῦτο καὶ διὰ τὸ δυσανάπτυκτον, καὶ διὰ τὸ δυσανάγνωστον,
εἰς ἀπόγνωσιν ἦτον ἱκανὸν νὰ φέρῃ ἐκχαυνωμένους καὶ μισο-
κόπους ἀνθρώπους. Ἐὰν ἢ ἀπόκτησις καὶ μελέτη τῶν εὐπο-
κτῆτων ὀλίγων ἔκαμνε περιττὴν τρόπον τινὰ τὴν τῶν λοιπῶν,
τοῦτο ἔδιδε κάποιον θάρρος. Ἰατρικοὶ τοιοῦτοι εἰς δὲν ἐνε-
ργούσαν εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἔθνους, εἰς ὀλίγα ὁμῶς ἄτομα,
ἐννοούμενα ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τύχης, ἐνεργούσαν ἀφροντίως.
Ἡ πολυχρόνια τιμὴ τῶν ἐπισήμων συγγραφέων τοὺς καθιέ-
ρωσε τρόπον τινὰ εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων ὡς ὅσαι
μετεβόλαι καὶ ἂν ἀκολουθοῦσαν εἰς τὰ φρονήματα τῶν πολ-
λῶν, εἰς ὀλίγους τινὰς ἐσώζετο πάντοτε ἢ ἰδέα τῆς ἀξιοτι-
τύτων. Οἱ ὀλίγοι οὗτοι φιλομαθεῖς καὶ ἐν καιρῷ κινδύνου ἐ-
προσπαθοῦσαν νὰ προφυλάξωσι τὸ πολυτιμότερον κειμήλιον,
ὄχι διαφόρως παρ' ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι, τὸ παλλαδίον των, *Condi-
tumi in penetrali fatale pignus imperii romani* (Livy, XXVI,
Cap. XXVII), καὶ μετὰ τὸν κίνδυνον πάλιν ἐφρόντιζαν τὴν
διόρθωσιν τῆς τυχούσης ζημίας δι' ἄλλων εὐτυχέστερον ὁμοιο-
φρονῶν των. Διέδιδαν λοιπὸν οἱ ὀλίγοι οὗτοι φιλομαθεῖς ἄνδρες
τῆς προηγουμένης εἰς τοὺς τῆς ἐπομένης γενεᾶς τὸν θησαυ-
ρὸν τοῦτον, καὶ τὸν διέδιδαν καθιερωμένον, ὡς οἱ πατέρες ἐ-
νόητε εἰς τοὺς υἱοὺς μυσήρια πατριπαράδοτα, φυλαττόμενοι μὲ
πολλὴν προσοχὴν. Ποτὲ μὲν λοιπὸν εὐτυχέστερα, ποτὲ δὲ δυσ-
τυχέστερα, ποτὲ μὲ χρῆσῆς ἐλπίδας, καὶ ποτὲ μὲ κίνδυνον
ἐξολοθρευμοῦ, διεσώθησαν τὰ Ἑλληνικὰ συγγράμματα εἰς

κρίττονας χρόνους. Ἡ μεταγραφὴ των εἰς τὸν, πρῶτον μὲν εὐ-
ρεθέντα, μετέπειτα δὲ διαδοθέντα περιγραμμένον, τὰ ἠσφάλισε
κάττιτι· ἢ δὲ εὐρεσις τῆς τυπογραφίας, καὶ ἢ μετὰ τὴν πα-
λιγγενεσίαν τῶν γραμμάτων περισσοτέρα ἐπιμέλεια, τὰ διασώ-
ωσαν.

Ὅτι δὲ τὸ Θεραπευτικὸν τοῦτο μέσον ὁμοίαζε τὸ Ἰατρι-
κὸν Φιλίππου τοῦ Ἰατροῦ, τὸ ὅποιον βραδέως, μὲν, ἀλανθά-
ως ὁμῶς ἀνήγειρε τὸν ἀβρωσῶν Ἀλεξάνδρον, καὶ καθ' ὅσον
διεχύνετο τὸ ἰατρικὸν εἰς τὰς φλέβας, τόσον ἀνεξωγοῦντο
τὸ ὅλα τὰ μέλη τοῦ πάσχοντος (Κούττ, Κυρτ Γ', κεφ. 6, 16),
τοῦτο κεῖται εἰς αὐτοῦ τοῦ πράγματος τὴν φύσιν· διότι ἢ με-
λέτη τῶν ἐπισήμων συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἔχει πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ δύο καλὰ τὰ ἐξῆς· πρῶτον ὅτι ἐγείρουσα τὴν πε-
ριεργίαν γεννᾷ τὴν φιλομαθειαν· τὴν δὲ φιλομαθειαν εἶναι ἀ-
δύνατον νὰ εὐχαρισῆσῃ κανεὶς, χωρὶς νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς
τοὺς ἄλλους μὲ τὸ παραδειγματὸν αὐτὸν τὸν ἐρεθισμὸν, ὅς
τις, ἂν δὲν τύχωσιν ἐμπόδια, γίνεται πάντοτε πάνδημος. Ὅ-
τι δὲ ψυχὴ ἀπὸ φιλομαθειαν κατακυριευμένη ὠθεῖται, μετὰ
τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπισημητέρων, καὶ εἰς τὴν ζήτησιν τῶν
κάτωτέρων, τόσον τοῦτο εἶναι ἀληθινόν, ὅσον πᾶν ἄλλο πάθος
ἀναγκαίως φέρεται κατόπι εἰς τὰς μικρότερας, ἵνα ἐντραφήσῃ
μετέπειτα ἢ δουικώτερα εἰς τὰς μεγαλιτέρας ἀπολαύσεις, καὶ
τοῦτο ἀνάγκη εἰς τὸν καθόλου χαρακτῆρα τοῦ πάθους. Ὁ πρῶ-
τος π. χ. εἰς τὴν Ῥώμην συστήσας βιβλιοθήκην Λευκούλλος,
εἰς ἦτον εἰς τόσον βαθμὸν φιλομαθῆς, καθ' ὅσον κοιλιόδουλος,
ἤθελε σολίσσει τὴν βιβλιοθήκην του μὲ τόσα ξένα καὶ σπάνια
βιβλία, ἔσωσαν καὶ ὄχι ἐπίσημα, μὲ ὅσα φαγητὰ ἐποί-
κιλλε τὴν καθημερινὴν τράπεζάν του. Ταῦτα δὲ παραδείγματα
τῶν σημερινῶν φιλομαθῶν πείθουσιν ὅτι καὶ οἱ πάλαι δὲν ἐ-
πρατταν, οὔτε δυνατὸν ἦτον νὰ πράττωσιν ἄλλως, παρὰ,
μετὰ τὴν ἀντιγραφὴν καὶ ἀπόκτησιν τῶν ἐπισήμων συγγραμ-
μάτων, νὰ φροντίζωσι τὴν τῶν τῆς δευτέρας τάξεως. Ἐὰν δὲ
ἢ ὀλιγότης τῶν ἀναγνωσῶν αὐτὲ ὅλα μὰ σείσῃ, οὔτε νὰ ἀπο-
κτίσῃ ὅλα τὰ σωθέντα ἢ δύνατο, καὶ εἰς οἱ ὀλίγοι καλλιγρά-
φοι δὲν ἐξαρκοῦσαν εἰς ὅλα, τοῦτο εἶναι κοινὸν δυστύχημα τοῦ
καιροῦ, καὶ ὄχι τῆς ἐκλογῆς ἀποτελέσμα. Ἐπειδὴ μάλιστα
παντελής ἀφροντισμὸς ἐπαπειλεῖτο, εὐτύχημα μέγα ἦτι ἔχο-
μεν καὶ ὅσα ἔχομεν.

Τὸ δεύτερον καλὸν, τὸ ὁποῖον φέρει πάντοτε ἡ μελέτη τῶν ἐπισήμων συγγραφέων, εἶναι ὅτι, ἀκούσας τὸν νοῦν τοῦ κάμνει καὶ αὐτὸν γόνιμον· τὸ ἐναυτίον δηλ. τῶν ἀχαρίτων συγγραφέων, τῶν ὁποῖων ἡ ἀνάγνωσις ὄχι μόνον ἐπιφορτίζει ἀπὸ ἀχρίσκα, ἀλλὰ καὶ ἀπαμβλίνει ἐν τέλει τὸν νοῦν. Εἰς τοὺς ἐπισήμους συγγραφεῖς πλησιάζομεν ὡς εἰς πρόσωπα ἱερὰ, τῶν ἐποίων καὶ τὰ ἴχνη μόνου ἐάν δυνάμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν εἴμεθα εὐχαριστιμένοι· ὑπὸ τοιαύτην λοιπὸν ὁδηγίαν βυθίζοντες κατὰ πρῶτον φυλαττόμεθα ἀπὸ τυραντοπιάς. Ἐπειτα δὲ ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀξιηθεῖσα προσοχή μας ἰκανοὺς μᾶς καθιστᾷ καὶ νέον ἐδικὸν μας δρόμον νὰ ἀνοίξωμεν. Τοὺς κατωτέρους συγγραφεῖς ἢ ἀκολουθοῦντες πικρῶς συνάπτομεν τὰ ἐδικὰ μας σφάλματα μὲ τὰ ἐκείνων, ἢ, πλησιάζοντες τοὺς μὲ κάποιαν ὑπεροφίαν, τὸ νὰ τοὺς ἀκολουθήσωμεν τὸ νομίζομεν μικρὸν, νὰ τοὺς ὑπερβῶμεν σπεύδομεν, καὶ τότε, χωρὶς ὁδηγίαν, νεοὶ μάλιστα καὶ ἀπειροὶ ὄντες γράφομεν ἀπροσφύνησα, καὶ ἀναφρόδιτα, περὶ τῶν ὁποῖων εὐκόλα εἴμποροῦν νὰ ἐκφωνήσωσι,

„Τοιαῦτα δυσχερέατα ξεύρω κ' ἐγὼ νὰ γράψω,
ἀλλ' εἰς τὴν γῆν βαθυτάτη πηκρίνω νὰ τὰ θάψω“.

Ἡ σπουδὴ τῶν ἐπισήμων συγγραφέων γίνεται ζώπυρον εἰς ἀναψιν ἄλλου πυρός. Ἡ αὐτῶν μετ' ἐπιμελείας μελέτη εἰς τὰς πρώτας τέσσαρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας ἐγέννησεν ἄλλους συγγραφεῖς, οἵτινες, ἐάν δὲν ἦναι τόσο λαμπροὶ ὡς τοὺς πρώτους, εἶναι ὅμως ἀναλόγως μὲ τὸν καιρὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξῆσαν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ αὐτὸ ζώπυρον δὲν ἀνάπτει πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸ αὐτὸ πῦρ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὕλην, τὸν τόπον καὶ τὸν καιρὸν, γίνεται μεγαλειότερον, ἢ μικρότερον. Εἰς τὰς ἐξῆς κάλιον ἑκατονταετηρίδας, ἐάν ἔχωμεν κανὲν καλὸν, τὸ χρεωσοῦμεν εἰς τὴν σπουδῆν ἐκείνων. Τουλάχιστον τὰ συγγράμματα τῶν ἀξιολογωτέρων ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους μαρτυροῦσιν ὅτι κατὰ μίμησιν τῶν ἐπισήμων ἐγράφησαν. Ἐάν ἡ μίμησις ἐγένετο κακὴ, τοῦτο προέρχεται διότι δὲν ἤξευρεν ὁ ἀπογραφεὺς πῶς νὰ χρησῆ ἔμπροσθεν τοῦ τὸ πρατότυπου. Καὶ ὅσοι τελευταῖον ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐναγκάσθησαν νὰ ἀνασῶσιν τὰς διακομμένας Μούσας, τοὺς ἐπισήμους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς εἶχαν φορτίου τῶν, ὡς τὸ ἱερὸν πῦρ αἱ Βε-

ριάδες, φεύγουσαι εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Ρώμης. (Πλούτ. Κάμιλλ. Κ'. σελ. 255. Ἐκδ. Κορ.)

Οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ὅσους ἀπὸ τοὺς ξένους τῶν παρελάσαν σπουδάζοντες, καὶ μελετῶντες, ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ ἐδικούς ται ἐπισήμους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς. Ἡ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας λοιπὸν εἰσαχθεῖσα μελέτη τῶν ἐκδόξων συγγραφέων κατωρθώσεν, τουλάχιστον ἐπετάχυνε τὴν παλιγγενεσίαν τῶν Γραμμάτων, τὴν ὁποῖαν πρὸ ἑκατονταετηρίδων ἤβελαν κατορθώσασιν αἱ Ἀραβες, ἐάν δὲν παραμελοῦσαν αὐτὸν τῆς παιδείας τὸν κλάδον, ὡς παρατηροῦσιν οἱ ἐξετασὰ τῶν τοιούτων.

Ὀλίγον τι παράξενον ἴσως, καὶ ἡμῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρων εὐλόγως συναγόμενον, κεφάλαιον τοῦ λόγου εἶναι ὅτι εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διαίκρισιν τῶν συγγραφέων, ἡ ὁποία κατὰ πρῶτον τόσον φθοροποιᾷ φαίνεται, εὐτυχῶς ἐνωθεῖσιν μὲ τὴν ἀναντίρρητον φιλομάθειαν τοῦ ἔθνους, χρεωσοῦμεν τὴν σωτηρίαν τῶν ὁποῖα ἔχομεν Ἑλληνικὰ συγγράμματα, τὴν διάσωσιν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς καθόλου παιδείας, καὶ τὴν εὐτυχὴν παλιγγενεσίαν τῶν Γραμμάτων. Εὐρέθησαν λοιπὸν οἱ ἕνεκαί τοι συγγραφεῖς καὶ ποιητὰ ὅμοιοι μὲ τοὺς γυνάστους στρατιώτας, οἵτινες σώζουσι τὴν ἐδικὴν τῶν, καὶ συγχρόνως τὴν κινδυνεύουσαν ζωὴν τῶν ἀσθενεστέρων συναδελφῶν τῶν. Καὶ τοῦτο ἦτον ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ζητήματος. Ἐάν ἡ ἐκθεσις δὲ ἐγένετο ἀναλόγως μὲ τὸ σπουδαῖον τῆς ὕλης, τοῦτο εἶναι ἀδυναμία τοῦ γράφοντος, ἢ ὁποία ἡμῶς δὲν τοῦ ἀφαιρῆ τὴν ἰσωτερικὴν πεποιθῆσιν περὶ τοῦτου.

Ἄνδρες ἐπίσημοι καὶ οἰκειότατοι γνώριμοι τῶν περὶ αὐτὸν λόγος, εἴμποροῦν νὰ ἀναπληρώσωσι τὸ ἔλλειπές τῆς ἀνωτέρας ἐκθέσεως· διότι, ἐάν, μεταξὺ πολλῶν ἴσως ἄλλων, κατέκρινε τὸ πρᾶγμα ὁ κύριος Ἡρότιος, δὲν ἔλειψαν ἄλλοι ἐπιφανέστατοι νὰ πολεμήσωσι τὴν δόξαν του. „Übrigens bin ich nicht der Meinung Heeren's, λέγει ὁ κλεινὸς Οὐόλφριος, dass jene Auserwählten von Schriftstellern zum Nachtheil der Litteratur gewählt hätten. Wenn man an den Urtheil selber nichts zu tadeln hat, so möchte man mit allem rechte nach dem Grunde der Meinung fragen. Bei gleich grossem Fleisse im Abschreiben konnte es ohne solche Leitung kaum anders sein, als dass man Werke, die mehr nach dem verderbten Geschmack späterer Zeitalter waren, am häufigsten copirt und

„auf die Nachwelt gebracht hätte, nicht grade einen Aeschylus, Sophocles, Euripides, Herodotus, Thucydides, Platon, Aristoteles, Theophrastus, s. w. (Museum des Alterthums — Wissenschaft, S. 28.)“.

„Ὡς τόσον ἐγὼ δὲν εἶμαι τῆς γνώμης τοῦ Ἡρείου, ὅτι ἐκείνη τῶν συγγραφέων ἢ ἐκλογὴ ἔβλαψε τὰ γράμματα. Ἐὰν καθ' ἑαυτὴν ἢ ἐπικρίσις δὲν ἔχη τι μεμπτέον, δικαιοτάτα δυνατὸν νὰ ζητηῖ ὁ λόγος τῆς τοιαύτης γνώμης. Ἰσῆς τεθείσης τῆς ἀντιγραφῆς, χωρὶς τὴν τοιαύτην ὀδηγίαν, μόλις ἠδύνατο νὰ γένη ἀλλῶς παρὰ, ἀντιγραφόμενα συχνότερα, νὰ διαπέμπωνται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους συγγραμματα μᾶλλον κατὰ τὴν φθαρμένην κρίσιν τῶν μετέπειτα παρὰ Διοχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Ἡρόδοτος, Θεοκυδίδης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Θεόφραστος, κ. α.“

„Περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἀν' ἢ ἐπικρίσις δὲν ἦν αἰ μεμπτέα, ἀμιλήθησαν ἀκριτῶς εἰς τὸ προηγούμενον τρίτον ζήτημα· περὶ τῆς ἀφελείας δὲ, πάλιν ὁ αὐτὸς Οὐόλφιος εἰς τὰ ἐξάκουσα προλεγόμενα εἰς τὸν Ὅμηρον (σελ. 190)· unus ille doctus classicorum scriptorum et in quoque genere principium, quem lib. X. Quintilianus et quodammodo tota antiquitas sequitur, omnium saeculorum studia et libreriorum manus direxit ad id, quod optima erat, in infinita copia. Absque illo dolectu esset, profecto non haec monumenta antiquioris Graeciae, et haud scio an minus praesentia haberemus.“

Μόνη ἐκείνη ἢ ἐκλογὴ τῶν κλασικῶν καὶ προκρίτων εἰς πᾶν εἶδος συγγραφέων, τὴν ὁποίαν ὁ Κυντιλιανὸς ἐν βιβλ. δεκάτῳ, καὶ πάντες σχεδὸν οἱ Ἀρχαῖοι ἀκολουθοῦσι, καθωδήγησεν εἰς ὅλας τὰς ἐκατονταετηρίδας τὴν παιδείαν, καὶ ἐχειραγώγησεν τοὺς Ἀντιγραφεῖς εἰς τὸ ἄριστον μεταξύ τοῦ ἀπείρου πλήθους. Χωρὶς τὴν ἐκλογὴν ἐκείνην ἐξ ἅπαντος δὲν ἠθέλαμεν ἔχει τὰ μνημεῖα ταῦτα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ τίς οἶδεν ἂν ἠέλαμεν ἔχει ὀλιγώτερον ἐπίσημη.“

Τὰ ἱερά δὲ ταῦτα λείψανα, τὰ ὅποια ἐξερέσειαν τὴν δόξαν τῆς παλαιᾶς, εὐλογον εἶναι νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀνεύγερον τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος. Ὅσα ἴσταν εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς εἰς ζώπουρον μεγάλῃς λάμψεσι, δίκαιον εἶναι πύρρος ἐναύσιμα νὰ γένωσιν εἰς τοὺς σημερινούς Ἕλληνας, ἱκανοῦ νὰ πυράσῃ τὰς καρδίαις τῶν, καὶ νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τὴν

δριμυτάτην ψύχραν, ἣτις παντάπασι κινδυνεύει νὰ τοὺς νεκρώσῃ. Ναί, οὕτως γένοιτο, φιλότατη Ἑλλὰς, πρὸς αἰώνιον κατὰσχύνῃ τῶν ἐπόσει, ὡς ὁ ἀρνησυχρὸς περιηγητῆς, τὰ κῆκισα τολμᾶσι νὰ προφητεύωσι περὶ σοῦ!

Κατάλληλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν παρίστημα δὲν εἶναι, σοχάζομαι, ἀσυγχώρητον τὸ ἐξῆς. Εὐχῆς ἔργον ἦτον τὸ νὰ ἀπεράσιζαν οἱ νεώτεροι νὰ μιμηθῶσι καὶ κατὰ τοῦτο τοὺς παλαιούς. Τὴν σήμερον τὰ ἀκούρατα βιβλιοκοπεῖα εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Εὐρώπης καταπλημμυροῦσι τὸν κόσμον ἀπὸ ἀχρησά καὶ ἐφήμερα βιβλία, ὡς ἂν ἔβαλλαν σκοπὸν, ἠέλεον εἰπεῖ κανεῖς, νὰ ζηγίσωσι δι' αὐτῶν τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ βάλαντια τῶν ἀναγνώσων· καὶ φαίνεται ὅτι μέχρι τοῦδε τὰ δευτέρω εὐρέθησεν βαρύτερα· ἀλλῶς δὲν ἠέλεον γράφει κῆκοι καὶ καλοὶ, indocti doctique. Δὲν ἠξέυρω διὰ τοὺς ἐντοπίους, ἐργετήματα ὅμως ἀληθινὸν ἠέλεον εἶσθαι τὸ πρῶγμα τοῦτο δι' ἡμᾶς τοὺς ξένους. Ἀπειροὶ πολλάκις ὄντες, ἀπὸ τὴν φυσικὴν περιεργίαν ἀδοῦμενοι, καὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ τὰς πομπώδεῖς ἐπαγγελίας, καταδάπανῶμεν χρήματα καὶ καιρὸν, διωρισμένον δὲ ἄλλα κρείττονα. Ὅταν πληροφορηθῶμεν ὅτι πολλάκις κρέμαται τὸ πρῶγμα ἀπὸ τῶν γραμματολογικῶν ἐφημερίδων τὰς σχέσεις· ὅτι πολλάκις ἢ οἱ φίλοι, ἢ αὐτοὶ οἱ συγγραφέοντες ἐκθειάζουσιν δουσέως τὰ ἴδια, καὶ ἀδίκως καταδικάζουσιν τὰ τῶν ἄλλων συγγραμματα, τότε πλέον εἶναι ἀργά· ὁ καιρὸς καὶ τὰ χρήματά μας ἔφυγαν. ἠέλεον, τολμήσει, εἰν δὲν ἦτον πολὺ βαρὺ, νὰ ἐκφανίσω ὅτι εἰς τὴν ὀλίγην καὶ ἐπιπόλαιον παιδείαν τῶν περισσοτέρων, ἡμῶν ἐξαιρέτως τῶν Γραικῶν, καὶ τοῦτο συμβάλλει ὄχι ὀλίγον.

Ἀναλογεῖ τρόπον τινὰ μὲ τὴν διάκρισιν τῶν σημερινῶν βιβλίων καὶ μία ἀπ' ὅσας συμβουλὰς ἔδωκε περὶ περαιτέρω προκοπῆς τῶν ἐπιστημῶν ὁ μακαρίτης Ἀνδρέσιος Ἀνδρᾶς Doll' orig. progr. o stato actual. d'ogni letterat. T. I. p. 508. ἐκδ. Ἡάρμ., ἢ σύνταξις δηλ. συγγραμμάτων μεγάλων, περιεχόντων εἴτι εἶναι γνωσθὸν εἰς πᾶσαν ὕλην, διὰ νὰ μὴ παραζαλιζέται ἢ κεφαλή τοῦ ἀναγνώσου μὲ τὰ ἀνὰ πᾶσαν σελίδα συχνά ἀνεφθρόμενα βιβλία, ἢ ἀναγκαῖα καὶ δυσυπόκτιτα, ἢ ὄχι τόσον δυσπόρικτα, πλὴν περιττά. Ῥητῶς ὅμως τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος, διάκρισιν τῶν συγγραμμάτων ἐγκρίσει ὁ ἱκανώτατος εἰς τὴν περὶ τούτου κρίσιν, ὁ κλεινὸς Οὐόλφιος. „Vixit

„denken sogar es könnte jemand etwas ähnliches für die Literatur der neuern wünschen, um die Austheilung der Kränze nicht dem Zufalle, dem Eigensinne von Recensenten, den gemischten Lese-cirkeln anheimzustellen. (Mus. 29) Ημεῖς μάλιστα νομίζομεν ὅτι εὐχῆς ἔργου ἦτον τοιοῦτον· καὶ διὰ τὰ γράμματα τῶν Νεωτέρων, ἵνα μὴ ἀφίνεται ἡ διασπορὴ τῶν βιβλίων εἰς τὴν τύχην, εἰς τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην τοῦ ἐπικριτοῦ, καὶ εἰς τοὺς τυχόντας ἀναγνώστας“.

Ἄλλ' ἀφίνοντες τὰ τῶν ξένων συμπεριώτερον ἴσως εἶναι νὰ βρέψωμεν εἰς τὰ ἡμέτερα τὴν φροντίδα μας. Ἄν ἔχωμεν, καὶ ἂν ἦναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν κλασικὰ συγγράμματα εἰς τὴν γλώσσάν μας, περὶ τούτου ἄλλοτε ἴσως δοθῆ εὐκαιρία νὰ γραφῆ ἕκ προβέσεως, ἔνθα πρέπει νὰ ἐξετασθῆ πῶς απαιτοῦνται ἀναγκαίως εἰς τὴν γέννησιν τῶν τοιούτων. Ἐὰν μάλιστα εἰς τὰ παρὰ λογγίου (τμ. μδ') προσεθῶσιν αἱ σημερινὰ περιπέσεις τῆς παιδείας μας, ἀξιολόγου ὕλης ζήτημα γίνεται τὸ τοιοῦτο. Ἐνταῦθα ὅμως σημειοῦνται ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ὁποῖα ὁμολογουμένως δὲν εἶναι τοιαῦτα. Ρίξ τὸν Δ. Ἐ. τοῦ παρελθόντος ἔτους (σελ. 93—98) ἀναγινώσκονται παρατηρήσεις περὶ τοῦ πράγματος τούτου, μὲ σύνεσιν καὶ χάριν γραμμῆναι, τουλάχιστον κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν. Συμπέρασμα τῶν παρατηρήσεων εἶναι ὅτι, εἰάν εἰς τὸ ἐξῆς προχωρήσῃ τὸ πρᾶγμα χωρὶς διόρθωσιν, κίνδυνος εἶναι νὰ φθαρῆ τελείως ἡ γλώσσα· καὶ ἐκτὸς τοῦ κινδύνου τούτου, ἤθελε προσθέσει κανεὶς, κίνδυνος εἶναι εἰς τὴν ἀφθονίαν, καὶ διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν βιβλίων νὰ στερωθεὶν τὰ ἀναγκαῖα βιβλία. „inter causas inopiae est etiam opinio copiae“, ἔλεγεν ὁ ἐντιμότερος διὰ τοὺς λόγους του, παρὰ διὰ τὰς πράξεις του, Βάικων ὁ Βερουλάμιος (βρα. Biographie universell. T. III. p. 184). Καὶ ἀπὸ τὰ βιβλία ταῦτα, ἤθελε προσθέσει τρίτος ἄλλος, Κυριος ὄιδεν ἂν πολλὰ, εἰς τὴν σημερινὴν γλώσσαν γραμμῆναι, δὲν ἦναι ἀκατάληπτα εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἑλλάδα ἀναγνώστας, διὰ τοὺς ὁποίους μάλιστα γράφονται, κ. τ. λ.

Περὶ τούτου τολμῶ νὰ προβάλω κ' ἐγὼ τὴν γνώμην μου· εἰάν εὐρεθῆ κατὰ πάντα ἡ αὐτὴ, τότε ἂς θεωρηθῆ ὡς ἀπλὴ ἐπανάλυψις, ἡ ὁποία εἰς τὴν σημερινὴν μας κατάστασιν δὲν εἶναι πάντῃ ἀσύμφορος, ὡς φρόνιμα εἶπεν ἄλλος προλαβόντας

Ἐὰν εἰς τίποτε, εἰς τὴν θεωρίαν μάλιστα τοῦ κακοῦ, διαφανῆ ἀπὸ τῶν συντάκτων τῶν προειρημένων παρατηρήσεων, τούτο προέρχεται ὄχι ἀπὸ πνεῦμα ἀντιλογίας (ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ κ' ἐμεῖς καὶ τοὺς φίλους μου ἀπὸ τοιοῦτον νόσημα!), ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ πληροφορίαν διάφορον περὶ τοῦ πράγματος. Τέσον δὲ θαρραλέωτερον προσφέρω τὴν γνώμην μου, ἔσον οὔτε ἐδικά μου, οὔτε φίλων μου μεταφράσματα ἢ συγγράμματα σκοπὸν ἔχω νὰ ὑπερασπίσω. Ἐὰν ἦναι λαυθασμένα, λαυθαίνεται ἡ κρίσις, ὁ σκοπὸς ἀποβλέπει εἰς καλόν.

Δύο μάλιστα πράγματα ζητοῦνται εἰς τὴν ὑπόθεσιν τήνδε· α' ἂν ἔχωμεν ἐπίσημα συγγράμματα· β' τίς ὁ τρόπος νὰ ἀποκτήσωμεν; Ὅσον ἀποβλέπει τὸ πρῶτον, τίποτε δὲν εἶναι ἀλιθέτερον, οὔτε λυπηρότερον παρὰ τὴν ἐπίστασιν τῶν τοιούτων καλῶν. Ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν βιβλίων, τῶν μεταφραζομένων μάλιστα, ὀλίγα εἶναι τὰ καλὰ, τούτο κατὰ δυσυχίαν εἶναι ἀναντιρρήτον· περὶ δὲ τῶν περισσοτέρων ἀληθεύει τὸ „ei non possunt valere, quia magna sunt, valebunt tamen quia multa sunt“. Καὶ ὑπομονὴ εἰάν ἔσκει τὸ πρᾶγμα ἕως αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ νὰ ἐκφράζωμεν μὲ τὰς τυχούσας λέξεις τὰς πρώτας ἰδέας μας, τούτο φέρει βλάβην, καὶ βλάβην διπλὴν· πρῶτον εἰς τὸ Κεινόν, διὰ τὸ ὁποῖον γράφονται, ἐπειδὴ ἐκ τοιούτων συγγραμμάτων λαμβάνει ἐρεβλὰς τῶν πραγμάτων ἰδέας, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολὺ χειρότεροι παρὰ τὴν κυρίως ἀμάθειαν· δευτέρου εἰς αὐτοὺς τοὺς γράφοντας· διότι, δακνυόμενοι εἰς τοιαῦτα ἀσήμαντα δὲν εἴμεθα πλέον ἱκανοὶ νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς πράγματα τελειότερα· καὶ οὕτως διὰ δόξαν ἐφήμερον καταφρονεῖται δόξα βραβεία· ἡ δὲ ὑπόψυχρος ἡδονὴ ἐκ τῆς σημερινῆς, καὶ ταύτης ἀμφοβολοῦ, ἀφελείας, ἀποσερεῖ τὴν μεγίστην ἀπαστῶν τῶν ἡδονῶν τὴν γεννωμένην ἀπὸ τὴν αἰσθησίν τῆς τελειοποιήσεως ἡμῶν αὐτῶν, τῆς μόνιμης ἱκανῆς νὰ προξενήσῃ ἀφελείαν σταθερὰν εἰς τοὺς ἄλλους.

Ὅτι ὅμως, εἰς διόρθωσιν τοῦ τοιοῦτου, δὲν ἔπραξε νὰ πιάσωσι τὴν γραφίδα, εἰμὴ μόνον οἱ ἀπιτυχεῖσάτοι μεταφρασαὶ τοῦ Βεκκαρίου, καὶ τοῦ παρὰ Μολιέρου Φιλαργύρου, καὶ εἰτις ἄλλος ὁμοίωστων ὡς εἶναι ἡ γνώμη τοῦ συντάκτου τῶν παρατηρήσεων, διὰ νὰ ἐξαγορευθῶ τὴν ἀλήθειαν, μὲ φαίνεται σκληρὸν, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἄδικον, ὡς καταδικάζου μύριους Ἑλληνας νὰ μὴ κινήθωσι τελείως, διότι δὲν δύ-

νανται να πηδήσωσιν ως ὁ Ἀχιλλεύς. Είναι ἴσως καὶ ἐπιζημιου· διότι οἱ προαιρετικῶς ἀνδρες, καταγινόμενοι εἰς πράγματα ἀναλογώτερα τῶν δυνάμεων τῶν, δὲν εὐκαιροῦσι γὰ μεταφράζωσιν, ὡς ἡ κείρα τὸ ἔδειξε μέχρι τοῦ νῦν. Κατὰ τὴν ἀνωτέρα λοιπὸν συμβουλήν ἔπρεπε πᾶσαι τῶν ὁμογενῶν αἱ τάξεις νὰ μὴ ἔχωσιν ἄλλην μετάφρασιν ἀνὰ χεῖρας, παρὰ τῶν δύο ἐκείνων βιβλίων, ἐνὸς δηλ. σπουδαιωτάτου, καὶ ἐνὸς κωμικωτάτου. Τὸ, ἢ κάλλιμα, ἢ οὐδὲν, ὁμοιάζει τῆς τῶν τιμῶν μὲ τὸ τοῦ φιλαρχικωτάτου Καίσαρος, „ aut Caesar, aut nihil “. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε τὴν τύχην τοῦ Καίσαρος, κίνδυνος εἶναι νὰ μειώσωμεν μὲ τὸ nihil, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι καλόν. Καὶ πάλιν τὸ νὰ μὴ γράψωμεν τελείως πρὶν μάθωμεν νὰ γράψωμεν, ἴσως δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸ, νὰ μὴ κολυμῆσωμεν, πρὶν μάθωμεν νὰ κολυμῶμεν. Τὸ νὰ θελήσωμεν βιαίως νὰ ἀπαμειβλώσωμεν τὴν προθυμίαν τῶν νέων μας εἰς τὴν συγγραφὴν, ἢ μετάφρασιν, ἴσως καὶ τοῦτο δὲν εἶναι χρήσιμον· τουλάχιστον δὲν πρέπει νὰ ἀπορασιδῆ ἕκ τοῦ προχείρου· τόσον μάλιμα περισσώτερον, ὅσον εἰμὲν τὰ τυπονημένα βιβλία εἶναι καλὰ, διὰ τί νὰ τὰ ἐμποδίσωμεν; εἰδὲ εἶναι κακὰ, θέλουν ἐμποδισθῆ καὶ παύσει ἀπ' αὐτῶν. Ἐὰν ἦτον συγχωρημένον νὰ παραβάσωμεν μὲ θύρον βράσιον τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας τὸν βράσιον, ἤθελεν εὐρεθῆ τόσον ἐπιπλαθῆς ἢ βίαιος κώλυσις τοῦ ἐνός, ὅσον καὶ ἡ τῆς ἄλλης.

Ἐὰν ἡ σπουδὴ τῶν Γραμμάτων ἐμποδίζῃ τοὺς νέους ἀπὸ πολλὰ κακὰ, κατὰ τὴν παρατήρησιν τῶν παλαιῶν, δὲν ἐννοῶ διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν δύναται καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ μετάφρασιν νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ τοιοῦτο. Ἴσως εἰς πολλοὺς φανῆ σχολαστικόν, ὁ φόβος οὗτος ὁμοίως δὲν μ' ἐμποδίζει νὰ εἶπω ὅτι καὶ εἰς ἐμὲ φαίνεται. Καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀναγκάζωμεθα νὰ ζητῶμεν συνδρομητὰς (ὡς βάλω καὶ τὸν ἑαυτὸν μου· δὲν πειράζει), συμβάλλει νὰ μᾶς καταστήσῃ ἠπίωτους καὶ κοινωνικωτέρους. Βλέποντες ὅτι ἔχομεν χρεῖαν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων πληροφοροῦμεθα ὅτι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ λεγόμενοι λογιώτατοι τὰ μόνον χοιχέια τοῦ Γένους, ὡς κατὰ δυσυχίαν πολλοὶ ἐφαντάσθησαν. Ἡ ἀχάριστος ἀπὸ τὴν νεότητά οἴησις μᾶς κάμνει νὰ νομίζωμεν ὅτι κανὲν βιβλίον τῆς προκοπῆς δὲν ἐξεδόθη πρὸ τοῦ ἔδικού μας· πλησιάζομεν λοιπὸν εἰς τὴν ἐκ-

δοσιν τῶν ἔδικῶν μας γεννημάτων ἔχοντες, ἐκτός τῆς συγχωρημένης χαρᾶς νὰ ἴδωμεν τὸ ὄνομά μας τυπωμένον μὲ μεγάλη χοιχέια, καὶ τὴν ἐλπίδα νὰ φέρωμεν εἰς λήθην ὅλα τὰ παρελθόντα. Παρατηροῦντες ὁμοίως ὅτι ἢ οὐδεις, ἢ πολλὰ ὀλίγοι ἀναγινώσκουσι τὰ βιβλία μας, ἐννοοῦμεν ὅτι οὔτε οἱ προημιότεροι, ὡς ἐνομίζαμεν, εἴμεθα, οὔτε οἱ μόνοι ἱκανοὶ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα νὰ διατάξωμεν καὶ τὸν κόσμον ὅλον νὰ κυβερνήσωμεν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο γίνεται ἡσυχᾶ καὶ δι' ἐσωτερικῆς πληροφορίας, διὰ τοῦτο καταντᾷ εὐσχοῦντατον μέσον; ἐν ᾧ ἢ βίαιος κώλυσις ἤθελεν αὐξήσει τὴν ἐπιμονὴν εἰς τὰς λανθασμένας κρίσεις.

Ἐν ᾧ δὲ ἢ βίαιος ἀπαγόρευσις φαίνεται ὄχι χρήσιμον, ἢ ἀπαίτησις πάλιν τῶν καλῶν βιβλίων εἰς τὴν σημερινήν μας κατάστασιν εἶναι πρᾶγμα πολὺ ἀσχηρὸν, πρᾶγμα ἄδικον, διότι εἶναι ἀπαίτησις παρὰ καιρὸν. Διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν συγγράμματα τέλεια, πρέπει νὰ ὑποφέρωμεν τὰ ἀτελῆ· χωρὶς νὰ προπερίσσει τὰ κακὰ, τὰ καλὰ δὲν ἔρχονται οὐδέποτε. Ὁ δρόμος τῆς φύσεως εἶναι αὐτός. Τέλεια διὰ πηδήματος οὔτε ἔργων, οὔτε θέλουσι γένει ποτὲ. Ἡ περίοδος μάλιμα, καὶ ἢ ἀκμάζουσι οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς καὶ τεχνίται ἐνός ἔθνους, ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἀποτέλεσμα τῶν προτέρων χρόνων, καὶ οὗς ἐπαναλαμβάνοντο διάφορα δοκίμια, τὰ ὅποια εἶναι τόσον ἀναγκαῖα εἰς τὴν γέννησιν τῶν τελειωτέρων, ὅσον εἰς τὸν εὐτυχῆ θερισμόν ἐνός ἀγροῦ εἶναι πολλάκις ἀναγκαῖα παντελῆς ἀνάπαυσις, εἰς ἀνάληψιν τῶν ἀκρασιμένων δυνάμεων. Πολλὰ ἀτελῆ ποιήματα ἔπρεπε νὰ φανῶσι πρὸ τῆς τελειωτάτης Ἰλιάδος· καὶ ἔπρεπε πολλὰ ἄσημα ἀγάλματα νὰ ξεσθῶσι, πρὶν κατασκευασθῆ τὸ θαυμαζόμενον ἄριστόργημα τῆς Τορευτικῆς, ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς τοῦ Φειδίου. Τῶν σημερινῶν Γάλλων ἢ γλώσσα εἶναι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ μεταφράσαντος τὸν Βενκκαριαν, γλώσσα τοῦ ὀρθοῦ Λόγου, καὶ τῆς Φιλοσοφίας (Θεοφρ. Χαρακτ. ὑπὸ Κοραΐ, εἰς τὴν προσφώνησιν)· καὶ ὁμοίως, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ἢ νὰγκάζοντο κατ' ἀρχὰς νὰ μεταφράζωσιν τὰ τῆς προηγουμένης εἰς τὴν τῆς ἐπομένης πεντηκονταετηρίδος γλώσσα, διὰ νὰ ἦναι καταληπτά, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ περὶ τῶν τοιοῦτῶν συγγράψαντες Γάλλοι. Τὰ ἔδικά μας εἰς τοιαύτην κατάστασιν δὲν εἶναι, νομίζω.

Μὴ γένοιτο νὰ ἀποβλέπωσι τὰ μέχρι τοῦδε γραφθέντα εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίσωσι μὴτῶς τὴν γνώμην τὴνδε, ὅτι οὐδεμίαν προετοιμασίαν χρειάζονται ὅσοι μέλλουσι νὰ φανῶσιν εἰς τὸ Κοινόν· ἢ φιλογένεια καὶ ὁ πατριωτισμὸς δυνατόν νὰ ἀνυπληρώσωσι πᾶσαν ἄλλειψιν κ. τ. λ. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ τοιαύτας γνώμης! Ἄλλ' ἐπεὶ δὴ δλαιμας αἱ προετοιμασίαι εἶναι ἀνίκαναι, διὰ τοῦτο ἴσως, ἀντὶ νὰ ἀναγορευθῆ τυραννικῶς εἰς τὸν καθένα τὸ γράφειν, εἶναι πολὺ ὀρθότερον νὰ εὐρεθῆ ἄλλος τρόπος διορθώσεως. Ἴσως καὶ εὐγενέστερον καὶ δικαιοτέρον εἶναι τὸ νὰ πασχίσωμεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον βιβλία γενναιότερα, ἵνα καταπίωσι τὰ ἀγεννῆ, ὡς οἱ ὄφεις τοῦ Μωσέως τοὺς τῶν Μάγων, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ προειρημένου Βάκωνος. Διὰ νὰ γένωσι τὰ βιβλία ταῦτα χρειάζεται προετοιμασία, τὴν δὲ προετοιμασίαν ταύτην δυνάμεθα νὰ τὴν κάμωμεν, ἀσχοχάζομαι, ἐν ὑπαμονῇ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ἐὰν ὅλοιμας οἱ λόγιοι καὶ πεπαιδευμένοι ἀποφασίσωσι νὰ ἀντιληφθῶσι μετὰ προθυμίας τὸν Λ. Β., ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐφημερὶς λάβῃ τὰς πλειοτέρας ψήφους (εἰάν ἦναι ἀδύνατον νὰ συνυπάρχωσι περισσότεραι τῆς μιᾶς), τότε προκόπτουσα ἐπὶ μᾶλλον ἢ ἐφημερὶς αὕτη δύναται νὰ ἐπικρινῇ ἀκριδέστερον καὶ ὀρθότερον τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία. Σημειώουσα δὲ ἀφιλοπροσώπως τὰ καλὰ καὶ κακὰ καθενός, ἐξαιρέτως τὰ περὶ γλώσσης, καὶ ὑποδεικνύουσα τὰ καλλιώτερα, καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας μεταφραστὰς καὶ συγγραφεῖς θέλει εὐκολύνει τὸν δρόμον, καὶ τὸ Κεῖνον θέλει ἀφελῆσαι μεγάλως. Προσέτι δὲ καὶ ἡ ἐφημερὶς αὕτη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θέλει προύγεσθαι ἐπὶ τὸ τελειότερον· διότι, εἰάν συντρέχωσιν εἰς τελειοποίησίν τινος μόνον οἱ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐρχόμενοι, εἰς τοὺς διαδόχους τῶν ἀφίνοντες τὴν περὶ τούτου φροντίδα, ὅταν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τότε θέλομεν εἶσθαι μάλιστα εἰς τὰς ἀρχάς· ἐν ᾧ ἀκολουθοῦντες οἱ αὐτοὶ καὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος νὰ γράψωσι, καὶ ἀριμώτερα κατὰ τὸ αὐτὸ σχέδιον, καὶ ἀφελιμώτερα κατ' ἄλλο νέον, θέλουσι γράφει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εἰς ἡμᾶς διδακτικωτέρα, καὶ εἰς τοὺς ξένους ἐντιμωτέρα θέλει γένει ἡ ἐφημερὶς μας. Πολλὰ προλήψεις καθ' ἡμῶν, κατὰ τῆς γλώσσης μας μάλιστα, σώζονται εἰς τοὺς σοφοὺς τῶν Εὐρωπαίων, διότι δὲν ἔτυχε περισσισί

νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ κανεὶς ἀπ' αὐτάς. Ὅταν ἡμεῖς κάμωμεν περὶ τούτου τὰ δυνατά μας, αὐτοὶ δὲ πάλιν ἐπιμείνωσι νὰ θεωροῦσι τὸ πρᾶγμα ὡς ἀπ' ἀρχῆς τὸ ἐθεώρησαν, τότε τοῦλάχισον τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἐδικόν μας.

Εἶναι δὲ ὀκκοθεν φανερόν ὅτι, εἰάν πηγάξῃ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ καθαρὸν πατριωτισμὸν, καὶ ὁ ἐπικρινὼν θέλει προσπαθεῖ νὰ δεικνύῃ μὲ ἥπιον τρόπον τὰ ἡμαρτημένα, καὶ ὁ ἐπικρινόμενος θέλει ἀποδέχεσθαι εὐχαρίστως τὴν διορθώσιντου, ἀφίνοντες καὶ οἱ δύο περὶ τῶν ἀμφιθόλων τὴν κρίσιν εἰς τὸ κοινόν, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ θεωροῦσιν ὡς κριτὰς τῶν πάντες οἱ γράφοντες. Καὶ ἰδέας λαμβασσάμενας τῶν Εὐρωπαίων περὶ ἐδικόν μας πραγμάτων εἰάν θέλωμεν νὰ φάσωμεν, πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν μὲ ὅλον τὸ σέβας τὸ ἀπαιτούμενον εἰς τὴν προκοπὴν καὶ ὑπόληψιν τῶν ἀνδρῶν. Μόνον ἴσως κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἶναι ἐλπίς ἀφελείας ἐκ τῆς ἐπικρίσεως. Τὴν σήμερον πολλὰ τῶν μεταφραζομένων βιβλίων μας ὁμοιάζουσι τὰ πρῶτα ἄτεχνα δοκίμια τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ μιμηθῶσι διὰ τῆς Γρακτικῆς τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως. Ἡναγνάζοντο κ' ἐκεῖνοι νὰ ὀνομάζωσι τὸ γραφόμενον (Αἴλ. Π. ἱς. Βιβλ. Ι. κεφ. Ι.), καθὼς καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ σχολιάζωμεν ἡμᾶς αὐτούς, διὰ νὰ γένωμεν καταληπτοὶ, ὅταν ἀπογράψωμεν, ἢ μεταφράζωμεν, ξένων γλωσσῶν ἰδέας. Τῶν δὲ συγγραφομένων τὰ πολλὰ ὁμοιάζουσι ἴσως τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς Ψηφολογίας, ἢ, ὡς λέγουσι, τοῦ Μωσαϊκοῦ. Με τοὺς ἀγροίκους δὲ πολλὰκις, ὅτινες, διότι ἀδικήθησαν εἰς μικρὸν τίποτε, νομίζουσι τὰ πάντα συγχαρημένα, ἕως οὗ τελευταίου χάσωσι μὲ τὰς ἀπειροκάλους φωνάστων ἐπὶ ἔχουσι δίκαιον, ὁμοιάζομεν ὅταν θέλωμεν νὰ ἐλέγχωμεν νομιζομένην ἀδικίαν. Ἐὰν γένη κατὰ τὸν ἄνω τρόπον, βραδέως μὲν, εἶναι ἡμᾶς ἐλπίς ὅτι καὶ τὰς ἀπογραφὰς δὲν θέλει εἶσθαι πλέον ἀνάγκη νὰ ἐπιγράψωμεν, καὶ Μωσαϊκῶς ὠραιότερα θέλομεν κατασκευάζει, μαθόντες τὴν τέχνην νὰ συγκολλῶμεν τεχνικωτέρα τὰ πολυαχίβην ἐν πρὸς ἐν λαμβανόμενα ψήφια. Καὶ εἰς τὴν τρίτην ἀσάυτως περισσασιν θέλομεν ὑπερασπίζει τὰ δίκαια τῆς πατρίδος, χωρὶς νὰ λησμονῶμεν πόσον χρειαζόμεθα πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους νομίζομεν ἀδικητάς. Sunt autem quaedam officia civium adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis. (Cicero de offic. I. XI.)

Και εις τὴν τῆς ἐφημερίδος τελειοποίησιν, καθὼς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα, γνωσθαί εἶναι τῶν περισσοτέρων ὁμογενῶν αἱ προφάσεις· δὲν ἔχομεν τοῦτο, καὶ μῦς λείπει τὸ ἄλλο. Ἐάν εἴχημεν ὅσα μᾶς λείπουσιν, ἤθελεν εἶσθαι βέβαια εὐκολωτέρα ἢ τελείωσις τῶν καλῶν, τῶρα δὲ μὴ εἶναι ἐπιτιμότερα. Ἐπιτιμὰ δὲ εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κεφάλαιον δὲν προβάλλονται μεγάλαι δυσκολίαι. Καὶ χωρὶς προσαγῆν τοῦ ἄρχοντος, μὲ φαίνεται, δύναται ὁ ὁμογενὴς λόγιος νὰ γράψῃ τὴν ἐπίκρισιν ἐνὸς ἐκδιδομένου βιβλίου, καὶ νὰ φανερώσῃ ἀδύνατον τὴν γνώμην του. Ἐθνὸς δὲ, τὸ ὁποῖον χωρὶς νόμους ἐπραττε τὰ τῶν νόμων ὡς πρὸς τὰ τῆς θρησκείας (Παύλ. Ἐπιστ. πρὸς Ῥωμ. β', ιδ', καὶ αὐτόθι Ἰωάνν. Χρυσός. Τόμ. Δ'. σελ. 58), εὐλογον εἶναι, ἀσάφτως χωρὶς νόμου ὑποχρέωσιν, νὰ πράξῃ ὅσα δύναται ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐκπαίδευσιν.

Τοσαῦτα ἐκ τῶν πολλῶν, φίλτατε Ῥώτα, ὅσα δύνατον εἶναι νὰ γραφῶσι περὶ ἀφελίμου τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἑλληνικῶν Συγγραμμάτων, καὶ περὶ τῆς προκοπῆς τῶν ἐδικῶν μας. Ἡ ἀκριβέστερα ἔρευνα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου πράγματος ἤθελε μᾶς βίβει εἰς ἀπέραντον μακρολογίαν, ἥτις ἐκτὸς τῆς ἐνασχλήσεως, ἤθελε φέρει καὶ ἀδικίαν· διότι ἀπὸ ἐνός, ἢ δύο μόνου διατιμῆς νὰ κατέχεται ὅλη ἡ ἐφημερίς, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ εὐρίσκωσι τόπον ὅλοι οἱ συντρέχοντες, τοῦτο δίκαιον βέβαια δὲν εἶναι. Βιολογὸς λοιπὸν ἀπατήσας ἤθελεν εἶσθαι ὡς τὰ διὰ μακρῶν γραφόμενα νὰ τυπώνονται χωρὶς, διὰ νὰ δίδωσιν εἰς αὐτὰ οἱ γράφοντες ὅσον μῆκος καὶ πλάτος θέλουσιν. Ἄν δὲ ἐγὼ πρῶτος δὲν παρέβην τὸν νόμον μου, τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἄλλο ἐπίσης εὐλογον ἐράτημα. Ἄλλ' εἰάν ἤκαὶ ἀμάρτημα ἢ παραβύσις, ἤθελεν εἶσθαι διπλοῦν ἢ ὑπεράσπασις, ἢ ἀπλήν αἰτιολογίαν.

(Ἔπεται τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον Ζήτημα, καὶ τὸ τέλος τῆς ὅλης Ἐπιστολῆς πρὸς Ἰάκωβον Ῥώταν, περὶ κλασικῶν συγγραμμάτων Ἑλλήμων.)

Φ Υ Σ Ι Ο Λ Ο Γ Ι Α.

Σύνοψις τῶν κυριωτέρων, ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὴν διατριβὴν, τὴν ἐπιγραφομένην· Φυσικὴ ἐξήγησις τῆς εἰς τὸ ζῶϊκόν σῶμα κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, καὶ τῶν δυνάμεων, διὰ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ κυκλοφορία. Βλ. Gilbert's Annalen der Physik. B. 57 S. 35.

Α. Σύντομος περιγραφή τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἀγγείων τοῦ αἵματος.

Ἡ θρεπτικὴ τοῦ σώματος ἔλη, τὸ αἷμα, φέρεται εἰς τὰ μέρη τοῦ σώματος δι' ἀγγείων· τῶν ἀγγείων τούτων συστήματα εἶναι δύο, ἀρτηριακὸν καὶ φλεβικόν· διὰ τοῦ ἀρτηριακοῦ ἄθεται τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν καρδίαν εἰς τὰ μέρη τοῦ σώματος, διὰ δὲ τοῦ φλεβικοῦ ἀναλαμβάνεται ἀπ' αὐτοῦ καὶ φέρεται πάλιν εἰς τὴν καρδίαν, ἥτις εἶναι εὐρυχωρία, προσάρτημα, ἢ ὀρθότερον κέντρον τῶν δύο συστημάτων τῶν ἀγγείων. Ἡ κατασκευὴ τῆς καρδίας εἶναι ἀπὸ μυῶδεις ἴνας σφιγκτάς, καὶ κατὰ διαφόρους θέσεις συμπεπλεγμέναις, ὡς τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ κοίλος μῦς ἢ καρδία. Ἡ δὲ τῶν ἀρτηριῶν κατασκευὴ εἶναι πολλὰ διάφορος ἀπὸ τὴν τῶν φλεβῶν, διότι ἐκεῖναι μὲν εἶναι παχύτεραι καὶ σκληρότεραι, αἱ δὲ φλέβες λεπτότεραι καὶ μαλακότεραι· καὶ αἱ μὲν ἀρτηρίαι συνίστανται ὑπὸ τεσσάρων χιτῶνων, εἰς δὲ τὰς φλέβας λείπει ὡς ἐπιτοπλίξον ὁ εἰς χιτῶν ὁ μυῶδης (*). Αἱ φλέβες ἔχουσιν ἀπὸ μίση ὑμῆνας, τούτεσι ὁ μίση των χιτῶν διπλῶνεται εἰς πολλὰ μέρη εἰς τοὺς μεγάλους κλάδους, καὶ σχηματίζει ὡσάν σακκία, τὰ ὁποῖα πάντοτε εὐρίσκονται ἀνὰ δύο μαζί, καὶ ἔχουσι τὸ σῶμα πρὸς τὴν καρδίαν ἐσραιμμένον, χρησιμεύουσι

(*) Βλέπε τὸ σύγγραμμα τοῦ Παρρύου (Parry): An experimental inquiry into the nature, cause and varieties of the arterial pulse, and into certain other properties of the larger arteries in animals with warm blood. London. 1816, μεταφρασμένον παρὰ Βηλίδην, Hannover. 1817. S. 41. καὶ 45. ἐπίσης καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Πρέσβιου περὶ ἀσθενειῶν τῆς καρδίας. T. 3. σ. 58.

δὲ αἷς δικλίδες, καὶ συγχωροῦσι μόνον τὴν πρὸς τὴν καρδίαν κίνησιν τοῦ αἵματος, τὴν δὲ ἐναντίαν ἐμποδίζουσι. Τοσοῦται ὑμέρες εὐρίσκονται τρεῖς ὁμοῦ καὶ εἰς τὰ σφίμια τῆς ἀορτῆς, καὶ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, οἱ ὅποιοι ὁμοῦ ἀνοίγουσι πρὸς τὰς ἀρτηρίας αὐτάς καὶ συγχωροῦσι τὴν εἰς ταύτας εἰσοδὸν τοῦ αἵματος, τὴν δὲ εἰς τὴν καρδίαν πάλιν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐμποδίζουσιν. Ἡ καρδία ἔχει σχῆμα κωνοειδές, περισκέπται δὲ ἀπὸ τινος ὑμένια, περικάρδιου ὀνομαζόμενου, κείται εἰς τὴν εὐρυχωρίαν τοῦ θώρακος λοξή, τοιοῦτρόπως, ὥστε ἡ κορυφή της, ἢ ὅποια τελειώνει προογύλη, κείται ὀπίσθεν τοῦ χόνδρου τοῦ 5. καὶ 6 πλευροῦ, καὶ ἐρησυχάζει μὲ τὴν πλατεῖαν της πλευρὰν ἐπάνω εἰς τὸ διάφραγμα, ἢ δὲ βάσις, ἣτις ὀνομάζεται καὶ κεραλή, κείται ὀπίσθεν τοῦ δεξιῦ μέρους τοῦ στήνου. Ἀπὸ τὴν βάσιν ἐξέρχονται ὅλα τὰ ἀγγεῖα· ἔχει δὲ δύο κοιλότητας ἢ καρδία, μίαν δεξιάν, καὶ ἄλλην ἀριστεράν, αἱ ὅποια χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τινος μυώδους καὶ παχέως μεσοφράγματος. Κατὰ ταῦτα διαιρεῖται καὶ ἡ καρδία εἰς δύο, εἰς δεξιάν, ἢ φλεβικὴν, καὶ ἀριστεράν, ἢ ἀρτηριακὴν καρδίαν. Ἐκείνη κοιλότης διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς τὴν ὀνομαζομένην κοιλίαν, καὶ τὸ οὖς· ἐκείνη μὲν μᾶνι πρὸς τὸ μέρος τῆς κορυφῆς, τοῦτο δὲ κατὰ τὴν κεραλήν. Οὖς δὲ καὶ κοιλία τοῦ αὐτοῦ μέρους ἔχουσι κοινωρίαν διὰ τῆς ὀνομαζομένης φλεβικῆς ὀπῆς, ἣτις σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ μέσα χιτῶνος τῆς καρδίας, ὅστις διπλῶνεται κατὰ τὰ μέσα τῆς κοιλότητος, καὶ σχηματίζει ὡσανὶ διάφραγμα, καὶ αὐτοῦ εἶναι μυώδεις λοβεῖ, ὅτινες ἐνεργοῦσιν ὡσανὶ δικλίδες, καὶ συγχωροῦσι τὴν ἀπὸ τὸ οὖς εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ αἵματος εἰσοδὸν, τὴν δὲ ἐκ ταύτης εἰς ἐκεῖνο ἔξοδον ἐμποδίζουσιν. Ἀρτηριακὴ δὲ ὀπή ὀνομάζεται, ἢ διὰ τῆς ὅποιας ἐρθεῖναι τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν κοιλίαν εἰς τὴν ἀρτηρίαν, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ὀπήν εἶναι καὶ οἱ βηβέντες τρεῖς ὑμέρες, οἱ ὅποιοι φέρουσι τὸ ὄνομα κωνοειδεῖς, καὶ σιγμοειδεῖς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν.

Β. Φυσιολογικὴ ἐξήγησις τοῦ ἀποτελέσματος τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀγγείων εἰς τὴν τοῦ αἵματος ἐκ τῶν ὀργάνων πρὸς τὴν καρδίαν ἐπιστροφὴν.

Ἐρωτᾶται διὰ τίνας μηχανισμοῦ, καὶ διὰ ποῖων δυνάμεων ἐπιστρέφει τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν ἀπὸ τὰ λεπτότατα ἀγγεῖα διὰ μέσου τῶν φλεβῶν, μ' ὅλον ἔτι πρέπει νὰ ἀνα-

εἶναι ἀρκετὸν ὕψος, ἀπὸ τοῦς πόδας δηλαδὴ καὶ τὰς χεῖρας, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ νὰ περάσῃ διὰ τόσων ἐλιγμῶν μέσου εἰς τὰ ἐντόσθια.

Οἱ φυσιολόγοι διὰ νὰ ἐξηγήσωσι τοῦτο ἐπενόησαν πολλὰς ὑποθέσεις, τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον μέρος ὁμοῦ φαίνεται ἄτοπον, καὶ ἔτι δὲν ἐξηγεῖ ἔτι ἔπρεπεν. Ὁ Ἰλδενβράντιος (Hildenbrandt) (*) λέγει, ὅτι δυνάμεις, διὰ τῶν ὁποίων κινεῖται τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας, εἶναι 1) ἡ τῆς καρδίας, 2) τῶν ἀρτηριῶν, 3) τῶν φλεβῶν, αἱ ὅποια ἐνεργοῦσι μόνον διὰ τῆς τάσεώς των, 4) ἡ θλίψις τῶν μυῶν, μεταξὺ, ἢ πλυσίον τῶν ὁποίων κινεῖται αἱ φλέβες. Ταύτας θελομεν θεωρήσαι τὰς δυνάμεις κατὰ μίαν.

Πρῶτον, ῥσον περὶ τῆς θλίψεως τῶν μυῶν, ἰδοὺ τοῦτο ἢ γνώμη τοῦ Κυζιέρου (Cuvier) (**), ὅτι οἱ μῦες ἐμποδίζουσι μᾶλλον τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος εἰς τὰς φλέβας, παρὰ ὅτι τὴν ἐπιταχύνουσιν. Εἰς τοὺς παλαιότερους φυσιολόγους ἔπρεπε καὶ αὐτοὶ νὰ χρησιμεύωσι πρὸς ἐξήγησιν· ὁ Ἄλλερος (Haller) (***) ὁ Ἄρουέμος (Harvey) (****) καὶ ἀκόμη νεωστὶ ὁ Προχάσκις (Prochaska) εἰς τὴν Φυσιολογίαν του (1810). Τ. 1. σ. 254, καὶ ὁ Βουρδάχος (Burdach) εἰς τὴν φυσιολογίαν του σ. 365. θεωροῦσι τοὺς μῦας ὡς ἀρκετὰ συνεισφέροντας εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος. — Τῶν μυῶν ἢ κινήσεις ὁμοῦ ἢμπορεῖ νὰ βοηθῆ τοῦ αἵματος τὴν κίνησιν κατὰ πολλὰ εἰς φλέβας, ὅσαι ἔχουσι ὑμενώδεις δικλίδας, ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτας ἦθελον γίνεσθαι ποτὲ μᾶλλον ἐμπέδιον, παρὰ βοήθημα, μάλιστα ὅταν θλίψωσι πολὺ. Ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν ἦναι, ἢ κινήσεις των εἶναι ἀπλοῦν βοήθημα εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος, ἔτι δὲ ἀνόμοιος καὶ ἄτακτος, καὶ δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἐνεργῆ τὸν καθ' ἑαυτὸν ὁμοῖον καὶ τακτικὸν δρόμον τοῦ αἵματος, ἀλλ' οὔτε εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος γίνεται κίνησις μυῶν. Ἐκ τούτου

(*) Εἰς τὴν Φυσιολογίαν του, δ'. Ἐκδ., σ. 185.
 (**) Εἰς τὰ ἀνατομικὰ μαθήματα, μεταφρ. παρὰ Μεκκελου (Meckel) I. 4. σ. 26.
 (***) Εἰς τὴν μεγάλην του Φυσιολογίαν Τ. 1. σ. 205.
 (****) Βλ. Harvey's Exercitatio anatomica de circulatione sanguinis, ed. Albini. 1736.

λοιπόν και ούτε εξαρκοῦσι πρὸς ἐξήγησιν τῆς κινήσεως τοῦ αἵματος εἰς τὰς φλέβας οἱ μῦες.

Δεύτερον, ὅταν οἱ Φυσιολόγοι ὁμιλοῦσι περὶ τῆς δυνάμεως τῆς καρδίας και τῶν ἀρτηριῶν, ζητῶντες νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐκ τούτων τὴν εἰς τὰς φλέβας κίνησιν τοῦ αἵματος, ἐνοοῦσι μόνον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας, ἢ τῆς ἀρτηριακῆς καρδίας, χωρὶς νὰ θεωρῶσι τὴν δεξιάν· ὅτι δηλαδὴ ὁ ὀθισμὸς, τὸν ὁποῖον τὸ αἷμα ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ἀρτηριακὴν καρδίαν και τὰς ἀρτηρίας, ἤθελεν εἶσθαι ἡ δύναμις ἣτις τὸ κινεῖ εἰς τὰς φλέβας. Τοιοῦτοτρόπως λέγει ὁ Κοκκιέρος εἰς τὸ ἀναφερθὲν μέρος, σ. 7., ὁ Λυτενρεϊθός (Luttenreich) εἰς τὴν Φυσιολογίαν του (T. 1. σ. 135.), ὁ Προχάσκας (T. 1. σ. 254.). Ὁ δὲ Ουάλλερὸς (Wallher) ὁ εἰς τὸ Landshut λέγει τὸ ἐναντίον εἰς τὸ συγγραμμάτου T. 2. σ. 5., μὲ δίκαιον καθὼς μὲ φαίνεται, ἂν και αὐτὸς ἀποτύχαιεν τῆς ἀληθείας· ὅτι δηλαδὴ ὁ παλμὸς τῆς καρδίας ἐξηγεῖ μόνον τὴν εἰς τῆς εἰς τὰς ἀρτηρίας κινήσεως τοῦ αἵματος, ἡ δὲ εἰς τὰς φλέβας δὲν ἐξηγεῖται καθόλου ἐκ τούτου· και ὅτι ἂν τὸ αἷμα δὲν ἤθελεν ἔχει αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὴν ἕρμην νὰ τελειώσῃ και τὸ ἄλλο ἥμισυ τῆς περιόδου του εἰς τ' ἀνάπαλιν αἱ φλέβες δὲν ἤθελεν εἶσθαι βέβαια εἰς κατῳρασιν νὰ τὸ ὑψώωσιν ἐναντίον τῆς βαρύτητός του. Οὗτος ἔμως ἀποδίδει ἐμφύχωσιν εἰς τὸ αἷμα, ἣτις, κατ' αὐτὸν, τὸ κινεῖ εἰς τὰς φλέβας.

Τῆς καρδίας και τῶν ἀρτηριῶν ἡ δύναμις (συσσολῆ και ὀθισμὸς) δὲν ἐξαρκεῖ νὰ διωθῆσῃ τὸ αἷμα διὰ τῶν τόσων λεπτῶν τριχοειδῶν ἀγγείων εἰς τὰς φλέβας, και νὰ τὸ φέρῃ διὰ τούτων εἰς τὴν καρδίαν· πρῶτον, διότι κατὰ τοὺς φυσιολόγους, ὅλων τῶν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἀγγείων τοῦ ἀρτηριακοῦ συστήματος, ἅμα ληφθέντων, ἡ διάμετρος εἶναι μεγαλιτέρα ἀπὸ τὴν διάμετρον τοῦ μεγάλου στελέχους τῆς ἀρτηρίας πλησίον εἰς τὴν καρδίαν. Τὰ ἀγγεῖα λοιπὸν συνάμα ληφθέντα εὐρύνονται ὅσον ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐπομένως και ἡ δύναμις τῆς καρδίας ἐξαπλώνεται ὅσον προχωρεῖ πάντοτε εἰς μεγαλιτέραν ποσότητα αἵματος, και ἐπομένως ἐξασθενεῖ εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἀγγείων, διὰ τοῦτο και οὔτε σφύζουσι ταῦτα πλέον. Δεύτερον τὸ αἷμα ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν ἀγγείων πάσχει ἀντίστασιν, και τόσον μεγαλιτέραν, ὅσον ἐξωτέρω γίνονται τὰ ἀγγεῖα, διὰ τῶν ὁποίων βέει· ὥστε ὁ ὀ-

θισμὸς, τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ἀπὸ τὴν καρδίαν, δὲν ἤθελεν ἐξαρκεῖσαι νὰ τὸ ἀθήσῃ εἰς ὅλον τὸ ἀρτηριακὸν σύστημα. Τρίτον, αἱ ἀρτηρίαι ἀπορροῦνται ἀπὸ τῆς ἀορτῆς ὑπὸ γαυίας ὀρθῆς και ἀμβλείας, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξασθενεῖται ἐπίσης ἡ δύναμις ἡ ὁποία κινεῖ τὸ ρεῦσόν, και μάλιστα εἰς ἀγγεῖα ἐκτατά, ὁποῖα εἶναι ταῦτα. Τέταρτον, ἐξοδεύεται ἐν μέρος τοῦ κυκλοφοροῦντος αἵματος πρὸς τροφὴν τῶν ἀγγείων, ὥστε ἡ ποσότης του ἐλαττοῦνεται, πιθανὸν δὲ εἶναι και ὅτι μεταβάλλεται χημικῶς, ἐν ᾧ κυκλοφορεῖ. Πέμπτον και τελευταῖον ἐρωτᾶται μάλιστα, ἂν αἱ ἀρτηρίαι ἀνασροῦνται παντοῦ εἰς τὰς φλέβας, και δὲν ἐκχύνονται πούποτε εἰς τὸ πορώδες ὑφασμα (Zollgewebe)*. Ἐν πρῆτῃ νὰ δεχθῶμεν τὸ τελευταῖον, ἡ δύναμις τῆς ἀρτηριακῆς καρδίας και τῶν ἀρτηριῶν δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀθήσῃ τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ πορώδες ὑφασμα εἰς τὰς φλέβας, και νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν καρδίαν μετὰ τὴν βουθειαν ἴσως τῶν μυῶν, μᾶλλον δὲ τοῦτο ἤθελεν ἐξαπλόνεσθαι αὐτοῦ ἀπὸ πόρον εἰς πόρον τοῦ ὑφάσματος εἰς τὰ περίε.

Κατὰ ταῦτα διακρίνεται, και ὅταν τινεὶ παρομοιάζωσι τὰ ἀγγεῖα τοῦ αἵματος μετὰ τοὺς ὑδροστατικούς συνεχεῖς σωλήνας, διὰ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀνάβασιν τοῦ αἵματος εἰς τὰς φλέβας. Καθὼς δηλαδὴ ἂν χυθῇ εἰς τὸ ἐν σκέλος τῶν συνεχῶν σωλήνων ὑγράντι, πρέπει νὰ ἀναβῇ και εἰς τὸ ἄλλο σκέλος τόσον ὑψηλὰ, ὅσον χαμηλὰ πίπτει εἰς τὸ πρῶτον, διὰ τὴν ἰσότην (ισοστάσιον**). τὸ ὁποῖον τότε ἤθελεν ἐφαρμόζεσθαι εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ αἵματος μετὰ δίκαιον, ἂν συνεχίζοντο παντοῦ, καθὼς εἶπομεν, αἱ φλέβες μετὰ τὰς ἀρτηρίας.

(*) Ἡ λέξις μεταφράζεται καλλιῶδες, και ἐξελθισμένη, ταμειῶδες ὑφασμα ἀπὸ τινος· ἂν πορώδες εἶναι ὀρθότερον ἢ τὸ κρίνωται οἱ ἰταλιῶται, ὅποτε και τοῦ πνεύματος οἱ πόροι (καθὼς τοὺς ὀνομάζει ὁ Γαλιλεὸς) ὀνομάζονται, Lungenzello. Ὀνομάζεται δὲ και ἀρχαῖος ὑφασμα παρὰ τοῖς παλαιοῖς, δ. λ.

(**) Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξηγῶμεν τὴν εἰς τὰς φλέβας κίνησιν τοῦ αἵματος ὁ Δομίνιος Γουλιελμίνιος (Dominicus Guilielmi) (μαθητῆς τοῦ Μαλπιγιῶ (Malpighi) προφῆσορος εἰς τὸ Πατάτιον· † 1710) και κυρίως ἡ ἀντρομθηματικὴ σχολή, ἡ ὁποία τὴν συσσολὴν τῆς καρδίας και τῶν ἀρτηριῶν ἐθεωροῦσαν εἰς τὸ μόνον αἷτιον τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος (βλ. Σπριγγάλου (Sprengel) ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς, T. 4. σ. 500.).

Πολλοί ἐδόξασαν, ὅτι εἰς τὴν ἐνέργειάν τῶν φλεβῶν μετέχει καὶ κάποια ἐλασικότης τῶν ἀγγείων τούτων, χωρὶς μ' ὅλον τούτο νὰ δεικνύωσι πῶς ἢμποροῦσε νὰ μετέχη. — Δελευταῖον ἐδέχθησαν τινὲς εἰς τὸ αἷμα ἰδιαίτερον τινα δύναμιν, νὰ κινῆται ἀπ' ἑαυτοῦ μέσα εἰς τὰ αἱματοδόχα ἀγγεῖα, μ' ὅλον ὅτι πολλοὶ φυσιολόγοι, καὶ μάλιστα οἱ φυσικοὶ δὲν ἤβουλαν συγκατανεύσει νὰ δεχθῶσι τοιαύτην δύναμιν, ἣτις φαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι καλλιωτέρα ἀπὸ τὰς ἀπορρήτους ποιότη- τας τῆς σχολαστικῆς Φυσικῆς. Τοιοῦτοτρόπως λέγει π. χ. ὁ Μενκέλος εἰς μίαν σημείωσιν εἰς τοῦ Κυβιέρου τὸ σύγγραμμα, ὅτι τὴν ὑπαρξίν τῆς τοιαύτης δυνάμεως εἰς τὸ αἷμα ἀπο- δεκνύει ἡ κίνησις τῶν χυμῶν εἰς τὰ φυτὰ, τῆς ὁποίας ἡ τα- χύτης δὲν φαίνεται καθόλου νὰ ἀναλογῆ μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ πορώδους ὑφάσματος τῶν φυτῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀποδίδουσι ταύτην συνήθως. Περὶ τοῦ Γρενιάνου (Grenianus) τῆς ἰδέας, εἰς τὴν Βιολογίαν του, βλέπε τὴν κρίσιν εἰς τοῦ Κρεμισίου τὸ περὶ ἀσθενειῶν τῆς καρδίας σύγγραμμα, τ. 3. σ. 227 (*). — Ὅλοι ἐθεωροῦσαν μὲ δίκαιον τὰς ὑμενοειδεις δικλίδας τῶν φλε- βῶν ὡς ἀναπόφρακτον μέρος τοῦ μηχανισμοῦ, ὅστις φέρει τὸ εἰς τὰς φλέβας αἷμα εἰς τὴν καρδίαν. Ἐκ τούτων ὀδηγούμε- νος ὁ περιφημὸς Ἀρουμεύς ἐσπεφθῆκε περὶ τοῦ δρόμου τοῦ αἵμα- τος, καὶ ἀνεκάλυψε τὴν κυκλοφορίαν, τὴν ὁποίαν ἐγνωσ- ποιήσεν εἰς τὰ 1619· ἀλλ' ὅπως οἱ ὑμῆνες οὗτοι ἢμποροῦσι νὰ συνεργῶσιν μόνον εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος, τὴν διὰ τῶν φλεβῶν πρὸς τὴν καρδίαν, ὅχι δὲ νὰ προξενῶσι ταύτην.

Ἡ ἀληθὴς κυρίως αἰτία τῆς εἰς τὰς φλέβας κινήσεως τοῦ αἵματος μὲ φαίνεται ὅτι εἶναι μυζητικὴ δύναμις (Saugkraft).

Ἡ λέξις (Saugen) μυζῆν ἔχει διπλὴν σημασίαν εἰς τὴν Φυσικὴν· πρῶτον σημαίνει ἡ λέξις τὰ φαινόμενα τοῦ τριχοει- δοῦς σαλῆνος, κατὰ τὴν φαινομένην τούτων ἀναλογίαν μὲ τὸ καθαυτὸ μυζῆν· δεῦτερον σημαίνει κυρίως (Saugen) τὴν διὰ τῆς θλίψεως τῆς ἀτμοσφαιρας ὑψοῦσιν ὑγρῶν πινῶν, ὅταν ἡ θλίψις τοῦ αἵρος μέσα τοῦ μυζῶντος σώματος ἐλαττωθῇ.

(*) Ἐντελῆ ἀπαριθμησὶν ὄλων, ὅσα βοηθοῦσι τὴν τοῦ αἵματος εἰς τὰ ὅπλα ρεῦσιν εὐρισκόμεν εἰς τὸ *Quelmalz Disput. de adjumentis san- guinis ad cor regressus*, Lipsiæ, 1741, 4.

Κατὰ τὴν πρώτην σημασίαν τῆς λέξεως λέγει ὁ Ἀρουμεύς, ὅτι αἱ μεσεντερικαὶ φλέβες μυζῶσι τὸν χυλὸν ἀπὸ τὰ ἔντερα, καὶ τὸν φέρουσιν εἰς τὸ ἦπαρ (*). Ἀλλὰ τούτου μὲν τὸν μυ- ζῶσιν ἀληθῶς ὅχι αἱ φλέβες, ἀλλὰ τὰ λυμφατικὰ ἀγγεῖα, καὶ τὸν φέρουσι δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ αἷμα, τὰ ὅποια ἀπ' οὗ ἀνεκαλύφθησαν, ὅλοι μὲ τόσον ζήλον ἀρνήθησαν τὴν μυζη- τικὴν δύναμιν εἰς τὰς φλέβας. Ἀλλὰ καθὼς προκύπτει ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Ὁμέου (Homo), μάλιστα δὲ τοῦ Μαγενδεῖου (Magendie) καὶ τοῦ Δηλελλέου (Delille) πραχθέντων διδασκτικῶν πει- ρημάτων, ἡ μυζητικὴ δύναμις ἀποδίδεται εἰς τὰς φλέβας μὲ δίκαιον (**). Ὅτι αἱ φλέβες μυζῶσι δὲν εἶναι νέα δόξα, ἀλλ' ἔχει τὴν ἀρχήν της ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ιατρομαθηματικῆς σχολῆς τὸν Ἰω. Ἀλφ. Βορέλλιου (Borelli) († 1679 (***) καὶ ἐπεκράτησε μεταξὺ τῶν φυσιολόγων, ἕως οὗ ὁ Ἄλλερος ἐ- φήρῃωσε τοῦ ἐρεθισμοῦ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν κυκλοφορίαν

(*) Σ. 115.

(**) Περὶ τῶν δύο τελευταίων φυσιολόγων βλέπε *Mechel's Archiv für die Physiologie*. B. 2. Hft. 2, S. 250. Οὗτοι ἔδωσαν ἀνεκωμάτιον τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου ἐνὸς σκύλου κατὰ σφιγκτὰ, τὸ ἐχώρισαν ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔντερα, ἀπε- μάκρυναν ἐπίσης ὅλα τὰ εἰς αὐτὸ ὑπάγοντα λυμφατικὰ ἀγγεῖα, τὸ ἔφησαν δὲ νὰ συνεχῆται μόνον μὲ μίαν ἀρτηρίαν, καὶ μίαν φλέβαν τοῦ μεσεντερίου. Εἰς τούτο τοῦ ἐντέρου τὸ κομμάτιον μέσα ὄχυσαν φάρμακον (Uragin), ἔπειτα τὸ ἐπέστρεψαν περικαλυμμένον μὲ λεπτὸν περὶον μέσα εἰς τὴν κοιλίαν. Εἰς 6 λεπτὰ ἐφάνησαν αἱ ἐνέργειαι τοῦ φαρμάκου, ἔπειτα πάλιν ἐχώρισαν τὸ ἔμπροσθεν σκέλος ἀπὸ τὸ κομμάτιον ἐνὸς σκύλου, τοιοῦτρόπως, ὥστε συν- εἴχαστο μ' αὐτὸ μόνον διὰ τῆς ἀρτηρίας καὶ τῆς φλεβῆς τοῦ σκέλους, ματὰ ταῦτα ὄχυσαν τὸ φάρμακον μέσα εἰς τὸν πόδα, ἔργων δὲ αἱ αὐτὰ ἐνέ- ργηαι ἐπίσης γρήγορα. Ἐκ τούτου συνάγουσιν οἱ φυσιολόγοι οὗτοι, ὅτι τὰ λυμφατικὰ ἀγγεῖα δὲν εἶναι ὁ μόνος δρόμος, διὰ τοῦ ὁποίου ἢμπορεῖ ξένον σωμα νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀγγείων τοῦ αἵματος· ὅτι ὑπάρχει ἡ- μασὶ ἀναμύζησις τῶν φλεβῶν, ἔθαν ἐξηγητῆται ἡ ταχύτης τῶν ἀποτελοσμά- των τοῦ φαρμάκου, διότι φθάνει εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀγγείων τοῦ αἵματος ἡ- μέσως. Ἐπειδὴ εὐθὺς ἀπὸ συνάθροισον τῶν ἐκ τούτου τοῦ μέρους ἀξερ- χόμεναι φλέβας, ὅπου ὄχυσαν τὸ φάρμακον, οὐδὲς ἀναμύζησις ἢ ἐπιπλασθῆς ἐκείνη ἐνέργεια, καὶ πάλιν ματὰ τὴν πᾶσιν τῆς θλίψεως μόνον ἐσπεροῦσαν.

(***) Περὶ τοῦ συγγραμμάτου: *de mot. natur. et gravidit. pendentis*, p. 8. prop. 185.

τοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐμολογεῖ ἔλξιν τινὰ εἰς τοὺς χιτῶνας τῶν φλεβῶν, μὲ τὴν τῶν τριχοειδῶν σωλήνων ὁμοίαν, δὲν θεωρεῖ ὅμως ταύτην ὡς τὴν κυρίως αἰτίαν τῆς κινήσεως τοῦ αἵματος εἰς τὰς φλέβας. Αἱ φλέβες λοιπὸν μιζῶσιν ὡσαύτῃ οἱ τριχοειδεῖς σωλήνες, κατὰ τὰ λεπτάτων ἄκρα, τὰ ὁποῖα καὶ ὠνομάσθησαν τριχοειδῆ ἀγγεῖα διὰ τὴν ὁμοιότητα, καὶ αὐτῶν ἡ ἐνέργεια ὑποσηρίζει τὴν ἀναμυζητικὴν δύναμιν τῆς καρδίας, καθὼς καὶ ὁ Ἄλλερος νομίζει.

Ἡ κυρίως αἰτία τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ αἵματος εἰς τὴν καρδίαν διὰ μέσου τῶν φλεβῶν, εἶναι ἡ ἀναμυζητικὴ δύναμις (ἡ ἀναμύζησις) τῆς καρδίας, καὶ, καθὼς ὁ Γίλβερτος εἰς τὰ φυσικὰ του μαθήματα ἐφαιέρωσε, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τῆς συμφρανοῦσι μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναμυζητικῆς καὶ καταθλιπτικῆς ἀντλίας. Ἐγὼ δὲ προσπαθῶσι νὰ ἀποδείξω, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη ἡ ἀναμυζητικὴ δύναμις τῆς καρδίας, ἐκ τῆς ὁποίας μόνον ἐξαρτᾶται ἡ τῶν φλεβῶν, ἀπ' οὗ δεῖξω, ὅτι ἔχει μόνον μὲ τὰς περὶ καρδίας ἀνατομικὰς, καὶ φυσιολογικὰς περὶ τῆς κινήσεως ταύτης διδασκαλίαν συμφρανεῖ εἰς τὸ ἀκριδέστατον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς διδασκαλίαν σαφηνίζει τότε περισσότερον. Ἄν ἡ δύναμις διὰ τῆς ὁποίας κινεῖται ἡ καρδία, πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὰς μυῶδεις ἴνας ταύτης, ἢ εἰς τὰ νεῦρα τὰ ὁποῖα εἰσδύουσιν εἰς ταύτας, μένει ἐδῶ ἀνεξέταστον, ὡς ἔξω τῆς ὑποθέσεως. (*)

Πῶς μὲν ἔχει τὴν δύναμιν, ὡς εἶναι γνωστὸν, νὰ συστέλλεται, ὅταν ἐρεθισθῇ, καὶ νὰ σμικρύνεται ἔκ τῆς συστολῆς ὅμως ταύτης ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὴν προτέραν του κατάστασιν διὰ τὴν ἐλασικότητά του, εὐθὺς ἀποὺ παύσῃ νὰ ἐνεργῇ ὁ ἐρεθισμός. Ταύτας τὰς ιδιότητας ἔχει ὁ εἰς τοῦ Σάρακος τὸ κεί-

(*) Περὶ τούτου βλέπε τὰς ἐρεῖνας, τὰς ὁποίας ἀναγοσποίησαν περὶ ταύτης τῆς ἡθῆς ὁ Γαλλότος (Gallois) καὶ ὁ Φίλιπ (Phillips): Le Gallois Experiences sur le principe de la vie, notamment celui des mouvements du coeur, et sur le siege de ce principe. Paris, 1812. (Diction. d. scienc. medical, T. V, p. 448—59.) Ἡ πραγματεία τοῦ Φίλιπτος εὐρίσκειται ἐκ τῶ Philosophical Transactions for. 1816. P. 1, pag. 68—97. P. II, pag. 294—46., καὶ εἶναι μεταφρασμένη ἐκ τοῦ Meckel's Archiv für die Physiologie, 7. Bd. 2. Heft. 8, 326—53. No. VIII.

λωμα κοίλος μῦς ἢ καρδία, καὶ αἱ ἀρτηρίαι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος ὅσα ἔχουσιν ἰσχύον κατασκευῆν.

Ἡ καρδία, ἣτις ἔχει εἰς ἑαυτὴν, τὸν ὑλικὸν ἐρεθισμὸν τῆς, τὸ αἷμα διηλονότι, συστέλλεται κινήσεια διὰ ταύτης τῆς ἐρεθίζούσης δυνάμεως. Συστολή καὶ διαστολή διεστέλλονται ἀλλήλας κανονικῶς, καὶ διαρκεῖσι τοιοῦτρόπως εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Εἰς τὴν συστολὴν συμπίπτουσι τὰ πλάγια τῆς καρδίας εἰς τὸ μεστέφραγμα ταύτης, ἡ δὲ κορυφὴ πλησιάζει τὴν βάση, ἐνταυτῷ ὑψώνει ἑαυτὴν πρὸς τὰ ἑπάνω, μικρὸν κύκλου τόξον περιγράφουσα, καὶ κτυπᾷ εἰς τὸν περικάρδιον ὑμένα κατὰ τὸ μέρος τοῦ β καὶ γ πλευροῦ. Αὕτη ἡ συστολή εἶναι, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν αἰσθητὸν παλμὸν τῆς καρδίας (τὸ καρδιοκτύπημα), ὅστις εἰς ἡλικιωμένους γίνεται συνήθως ἕως ὀγδοηκοντακίς τὸ λεπτὸν. Ἐκείνη τῶν ἐναλλάξ τούτων κινήσεων συμβαίνει καὶ εἰς τὰς δύο κοιλίας, καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς καρδίας ταυτοχρόνως, τοιοῦτρόπως, ὡς ὅταν αἱ κοιλίαι εἶναι διεσπασμέναι, τὰ δύο ἄκρα εἶναι συσπασμένα, καὶ τ' ἀνάπαλιν.

Ἄς φαντασθῶμεν λοιπὸν τὸ δεξιὸν οὖς συσπασμένον, καὶ διασπασμένον πάλιν· ἐπειδὴ ἡ καρδία εἶναι ἰσχυρὸς μῦς, διὰ τοῦ ὁποίου, οὔτε ἐλασικὸν, οὔτε ὑγρὸν ἕρυσον σῶμα ἢ ἢμπορεῖ νὰ διαπεράσῃ καὶ νὰ φύγῃ, πρέπει ἐν ᾧ διαστέλλεται τὸ δεξιὸν οὖς ταύτης νὰ γείνη εἰς αὐτὸ κενὸν αἶρος διάστημα, ὅπου ἡ ἔξωθεν ἀτμοσφαιρα ἤθελεν εἰσορμήσει διὰ τὴν ἐλασικότητα τῆς οὐδῆς, ἂν ὁ εἰς τὴν καρδίαν δρόμος τῆς ἦτο ἀνοικτός, διὰ νὰ γεμίσῃ τὸ κενὸν αἶρος διάστημα. Εἶναι ὅμως αἱ κοιλίαι φλέβες παρὶ γεμάται αἷμα, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον συγχωρεῖται εἰσοδοσ ἕρυσου τινος εἰς τὸ δεξιὸν τῆς καρδίας οὖς, καὶ λοιπὸν πρέπει τὸ αἷμα τοῦτο νὰ ὠθησθῇ διὰ τῆς θλίψεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ αἶρος μέθω εἰς τὸ κενὸν ἐκεῖνο διάστημα. Ἡ λέξις ὅμως κενὸν ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνεται εἰς ἀκριβῆ ἔννοίαν. Μετὰ πᾶσαν συστολὴν μιᾶς κοιλίας ἀπομένει ἀκόμη ὀλίγον αἷμα εἰς αὐτήν. Ἄλλ' εἶναι πιθανόν, ὅτι τὸ φλεβικὸν αἷμα τῆς δεξιᾶς καρδίας περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξυ. Δὲν ἔπρεπεν, ἢμποροῦσε τίς νὰ ἐπιφέρῃ ὡς ἐννοεῖται, ἐν ᾧ αὕτη διαστέλλεται, νὰ ἐκκυσθῇ ἔξω τὸ ἀνθρακικὸν ὀξυ, εἰς εἶδος πνεύματος, καθὼς, εἰς τὴν κένωσιν τῆς πνευματικῆς ἀντλίας, ὁ ἀήρ ἐκ

τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἠθέλαμεν βάλειν ὑποκάτω εἰς τὸν ὑάλινον κώδωνα; Εἰς τοῦτου ἀπόκρισιν χρησιμεύει τὸ, ὅτι, τεθέντος καὶ ὅτι εἰς τὸ φλεβικὸν αἷμα ἐμπεριέχεται ἀνθρακικὸν ὀξύ, βέβαια δὲν εὐρίσκεται αὐτοῦ ὡς πνεῦμα, καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐκ τοῦ ὀλίγου αἵματος, τὸ ὁποῖον ἀπομένει εἰς τὴν κοιλότητα, ἠθέλει ἐλευθερωθῆ ὀλίγου πνεῦμα, τοῦτο ἡμποροῦσε νὰ γείνη μόνον εἰς πολλὰ ὀλιγωτέραν ποσότητα, παρὰ ὡς τε νὰ ἐμποδίσῃ, νὰ μὴ γείνη ἀρρωμένου ἀέρος διάστημα εἰς τὴν διασελλομένην κοιλότητα, ὅπου ἡ ἐνέργεια ἠθελε μένειν εἰς τὸ ὅλον ἢ αὐτὴ. Εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην συστολὴν ὅμως ταύτης τῆς κοιλότητος ἠθέλει ἀναγκασθῆ διὰ τῆς θλίψεως τὸ ἐλεύθερον γεγόμενον πνεῦμα νὰ ἀπορροφηθῆ πάλιν ἀπὸ τὸ αὐτοῦ εὐρισκόμενον αἷμα, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ φερθῆ τέλος εἰς τοὺς πνεύμονας.

Ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν οὖς διασέλλεται, χύνεται εἰς αὐτὸ ὄχι μόνον τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ἀνυψώθη εἰς αὐτὸ ἀπὸ τὰ κάτω τοῦ σώματος μέρη, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁποῖον ἐκατέβη ἀπὸ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμὸν, κατὰ τὸν νόμον τῆς βαρύτητος. Ἐξ οὗ γεμισθῆ ἀρκετὰ συσέλλεται ἐρθισθὲν ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ ἐπειδὴ καλῶς εἶδομεν οὖς καὶ κοιλία τῆς αὐτῆς καρδίας κινου-
ται πάντοτε κατ' ἀντίθετον ἀναλογίαν, εὐθὺς ἀπὸ τοῦτο συ-
σέλλεται, ἡ κοιλία διασέλλεται. Ἠλείται λοιπὸν τὸ αἷμα ἀπὸ
τὸ δεξιὸν οὖς εἰς τὸ κενὸν διάστημα τῆς δεξιᾶς κοιλίας διὰ
τῆς φλεβικῆς ὀπῆς, ὅπου αἱ μυῶδεις δικλίδες ἀνοίγουσι πρὸς
τὰ μέσα τῆς κοιλίας, καὶ δίδουσι εἰσόδον εἰς αὐτὴν τοῦ αἵ-
ματος. Ἀκόμη πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι, ὅταν τὸ δεξιὸν οὖς
συσέλλεται, συσέλλονται καὶ αἱ κοιλίαι φλέβες πρὸς τὰ ἐπά-
νω ἄκρων, ὅπου αἱ δαικτυλιοειδεῖς ἵνες τῶν εἶναι μετὰ τὰς μυῶ-
δεις ἴνας τῆς καρδίας ἐνὰ συνυφασμέναι (*). Ὑμένας δὲ πρὸς
τὸ ζῶμιον ὡς δικλίδας δὲν ἔχουσιν αὐταί, καὶ ἐκ τούτου
πρέπει διὰ τῆς συστολῆς τοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐπάνω μέρους
τῶν κοίλων φλεβῶν νὰ ἀθῆται κῆμα αἵματος εἰς αὐτάς ἕως
κάτω εἰς τὸν πλησιέστατον ὕμέναν, ὅθεν ἐξηγείται τῶν πλησίον
τῆς καρδίας μεγάλων ἐστέχων τῶν φλεβῶν ὁ σφυγμὸς. Ἡδὴ
ἔγνωμεν ἐν ταυτῷ καὶ τὴν ἀφέλειαν τῶν ὕμένων τούτων

(*) Βλ. Προχάσια Φυσ. Τ. 1. σ. 253. αὐτὸς λόγος τὸ ἐναντίον, ὃ δὲ
ἀντιερθῆς εἰς τὴν Φυσ. τοῦ Τ. 1. σ. 197. τὸν ἀντιλέγει μετὰ δίκαιον.

εἰς τὰς φλέβας, νὰ ἐμποδίζωσι τὴν εἰς τὸ σκόπιμον ἔργον τῶν
φλεβῶν ἐναντίαν κίνησιν τοῦ αἵματος (*).

Ἐξ οὗ δὲ δεξιᾶ κοιλίας τῆς καρδίας γεμισθῆ, ἀκολουθεῖ
καὶ ἐδῶ διὰ τοῦ ἐρθισμοῦ τοῦ εἰς αὐτὴν αἵματος συστολῆς
τὸ δὲ αἷμα ἀλείται διὰ τῆς ἀρτηριακῆς ὀπῆς εἰς τὴν πνευμονι-
κὴν ἀρτηρίαν, διότι αἱ μυῶδεις δικλίδες κλείουσι τὴν φλεβι-
κὴν ὀπῆν, καὶ σιμῶνουςι τὴν εἰς τὸ οὖς πάλιν ἔξοδόν του.
Τὰ νευρώδη νημάτια, τὰ ὁποῖα ἐκφυόμενα ἀπὸ τὰ πλάγια
τῆς καρδίας πιάνονται εἰς ταύτας τὰς μυῶδεις δικλίδας, δι-
δουσι εἰς αὐτάς ἀρκετὴν δύναμιν νὰ ἀντικέκωνται, καὶ αὐ-
τὸ δὲ τὸ αἷμα τὰς κλείει περισσότερον ἐν ᾧ θλίβεται.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ δεξιᾶ τῆς καρδίας κοιλία εἶναι λεπτοτέρα
παρὰ τὴν ἀρισερᾶν, συσέλλεται καὶ μετ' ἀσθενεσέραν δύναμιν
παρ' ἐκείνην τὸ ἔργον τῆς εἶναι μόνον νὰ θλίβῃ τὸ αἷμα εἰς
τοὺς πλησίον καιμένους πνεύμονας, ἐν ᾧ ἡ ἀρισερὰ ἔχει νὰ
ἀθῆ τὸ αἷμα διὰ τῆς συστολῆς τῆς εἰς τὰς ἀρτηρίας τοῦ σώμα-
τος ὅλου. Τῆς μὲν δεξιᾶς κοιλίας κύριον ἔργον εἶναι ἡ διαστο-
λὴ, εἰς δὲ τὴν ἀρισερᾶν ἔχει τὴν ὑπεροχὴν ἢ συστολὴ. Δύσκολα
θέλει τις ἐκ τούτου συμφωνήσῃ μετὰ τὸν Πλάτωνα (Plat-
on) ὅταν δισχυρίζεται, ὅτι „ἡ καρδία εἶναι πρὸς κίνησιν
τοῦ αἵματος εἰς τὰς φλέβας οὔτε ἰσχυρὰ ἀρκετὰ, οὔτε ἐπιτη-
δεῖα“ (**), λόγος, ὅπου φαίνεται, ὅτι μόνον ἡ ἀρισερὰ καρ-
δία ἐννοεῖται, ὅχι δὲ καὶ ἡ δεξιᾶ, ἢ ὁποῖα ἔχει νὰ πράττῃ
τοῦτο τὸ ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ εἶναι ἀρμοδιώτατα ὄργαν-
νισμένη (***).

Ἡ εἰς τοὺς πνεύμονας τοῦ αἵματος εἰσροὴ εὐκολύνεται

(*) Πόσον σκοπῆμος κατασκευάσεν ἡ φύσις τοὺς ὕμένους τούτους, καὶ
πῶσον ἰσχυρῶς πρέπει νὰ ἀνεργῶσι, τὸ ἀδείξει πρὸ δύο χρόνων ὁ Ἄγγλος
Μοῦλης (Moule) ὁ μηχανικός. Βλ. εἰς τὰ χρονικά τοῦ Γιβέρτου. Τ. 54.
σ. 368.

(**) Βλ. Quæsi. physiolog. τούτου. σ. 174.

(***) Σαφέστατα ἀποδεικνύεται τούτο καὶ ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν ὀργανικῶν
ἀσθενειῶν τῆς καρδίας, καὶ ἐκ τῶν ὅσα βεβαιώματα ἀπὸ τὴν ἀνατομικῶν
διότι συγχρότητα εὐρίσκωμεν μεταξὺ ὄλων τῶν κωλυμάτων τὸ δεξιὸν οὖς παρὰ
φύσιν ἐκταταμένον, καὶ ἐξ ἐναντίας βλέπομεν τὴν φλεβικὴν ὀπῆν τῆς ἀ-
ρισερᾶς καρδίας συγχρότητα σιμωμένην. Βλ. Kroyzig's Krankheiten des
Herzens. Β. 2. Abtheil. 2. S. 488. καὶ 600.

διὰ τῶν πόρων τοῦ πνεύμονος, οἱ ὅποιοι διασέλλονται ὑπὸ τοῦ ἀναπνευομένου αἵρος, καὶ τοιοῦτοτρόπως φθάνει τὸ αἷμα εἰς τὰ λεπτότατα ἄκρα τῶν ἀρτηριῶν, αἱ ὅποια κοιναῖσι εἰς τοὺς ἰδιαιτέρως λεπτοὺς ὑμένους τῶν πόρων μετὰ τὰς μικρὰς ἄκρας τῶν φλεβῶν, καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. Διὰ τὴν μὴν ἠμπορῆ δὲ τὸ αἷμα, ἐν ᾧ διασέλλεται καὶ γεμίζει ἡ δεξιὰ κοιλία, τὸ ὅποιον ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν συστολὴν ταύτης, καὶ ὀπισθοδρομῆσιν ὑπὸ τὴν ἀρτηρίαν τοῦ πνεύμονος πάλιν εἰς αὐτήν, ἐμποδίζουσιν οἱ κηνοειδεῖς ὑμένες, οἱ ὅποιοι πρέκεινται εἰς τὸ στόμιον τῆς ἀρτηρίας, καὶ ὅταν τὸ αἷμα σπεύδῃ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκτείνονται γεμισθέντες καὶ κλείουσι τὴν ἀρτηριακὴν τῆς κοιλίας ὅπην ἀκριβῶς. Δὲν δύναται λοιπὸν καμμία σαλαγματοειδὴς αἷματος νὰ ἐλθῇ ἀπὸ τὴν δεξιὰν καρδίαν εἰς τὸ ἀριστερὸν οὖς, χωρὶς νὰ φερῆθῃ διὰ τῆς τοῦ πνεύμονος ἀρτηρίας εἰς τὸν πνεύμονα, καὶ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῆς πνευμονικῆς φλεβὸς εἰς τὸ ἀριστερὸν οὖς τῆς καρδίας. Ἐντεῦθεν θεωροῦμεν πόσον σκὰ συνέχεται ἡ ἐνέργεια τῶν πνευμένων μετὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος τῆν διὰ τῶν πνευμένων κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος ὠνόμασαν μικρὰν πρὸς διαστολὴν τῆς δι' ὅλου τοῦ σώματος μεγάλης κυκλοφορίας.

Καθὼς τὸ δεξιὸν οὖς τῆς καρδίας ἔταν διασέλλεται ἀναμυζῆ, καὶ ἐνεργεῖ εἰς τὰς λοιπὰς φλέβας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν τὸ ἀριστερὸν οὖς διασέλλεται, ἀναμυζᾶται διὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τὸ εἰς τοὺς πνεύμονας αἷμα ἀπὸ τὰς πνευμονικὰς φλέβας, καὶ χύνεται εἰς τοῦτο τὸ οὖς, τὸ ὅποιον ὅταν ἔπειτα συστέλλεται, ἔρχεται τὸ αἷμα εἰς τὴν ταυτοχρόνως τότε διαστέλλομένην ἀριστερὰν κοιλίαν. Ἐν ᾧ δὲ αὕτη ἡ κοιλία συστέλλεται ἐμποδίζουσιν αἱ ὑμνοειδεῖς δικλίδες (ἀμνητρώδεις λοφοί) τοῦ αἵματος τὴν ὀπισθοδρομῆσιν πάλιν εἰς τὸ οὖς, διότι φράσσοισι τὴν φλεβικὴν τῆς κοιλίας ὅπην. Ὅλη ἡ δύναμις τῆς ἀρτηριακῆς καρδίας, ἣτις εἶναι τριπλασίως ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν φλεβικὴν, ἐξοδεύεται ἐπιμένως εἰς τὸ νὰ θλίψῃ τὸ αἷμα εἰς τὴν ἀορτήν, εἰς ταύτην δὲ προωθείται διὰ τοῦ παλμοῦ τῆς καρδίας, ἐν ᾧ πᾶσα συστολὴ τῆς κοιλίας ἐνεργεῖ διὰ τοῦ παλμοῦ τῆς εἰς ὅλην τοῦ αἵματος τὴν ποσότητα ἕως εἰς τὰ λεπτότατα κλαδιά τῶν ἀρτηριῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀορτὴ, καὶ ὅλαι αἱ ἀπ' αὐτῆς ἀποφυόμεναι ἀρτηρίαι, εἶναι ἤδη γεμάται αἷμα, τοιοῦτοτρόπως, ὥστε εἰς τὸ ζωντανὸν ζῶον ἔχουσι μεγαλητέ-

ραν παρὰ εἰς τὸ νεκρὸν, διάμετρον, πρέπει τοῦ αἵματος τὸ αἷμα, τὸ ὅποιον βίπτει εἰς αὐτὰς ἡ ἀριστερὰ κοιλία, ἐν ᾧ συστέλλεται, νὰ σπεύδῃ νὰ τὰς ἐκτείνῃ. Ἐὰν δὲ σμικρύνωμεν τὴν διάμετρον μιᾶς ἀρτηρίας, θλίβοντες τὴν ἑπάνω εἰς σκληρὴν σαβερὸν σῶμα (καθὼς ὅταν δοκιμάζωμεν τὸν σφυγμὸν τῆς ἀρτηρίας τῆς κερκίδος ἑπάνω εἰς τὴν κερκίδα), τότε πρέπει ἡ σὴλη τοῦ αἵματος, ἣτις ἐκινήθη ἀπὸ τὴν καρδίαν ἔξω διὰ τῆς συστολῆς, καὶ ἡ ὅποια γεμίζει ἀκριβῶς τὸ μέσα διάστημα τοῦ ἀγγείου, νὰ θλίψῃ τόσον σφοδρότερα πρὸς τὰ πλάγια, καὶ τῶ ὅντι περιοδικῶς, μετὰ πᾶσαν συστολὴν τῆς κοιλίας τῆς καρδίας. Ὁ παλμὸς, ὅστις γίνεσθαι ἐκ τούτου, εἶναι ἐπιμένως ἀποτελεσμα ἰσχυροτέρας τῶν ἀρτηριῶν ὀρμῆς, νὰ ἐπαναλόθωσι τὸ μήκος τῆς διαμέτρου των, ἡ ὅποια εἶχε σμικρυνθῆν ὑπὸ τῆς θλίψεως. Διότι εἰς γυμνασίαν ἀρτηρίαν δὲν βλέπομεν οὔτε συστολὴν οὔτε διαστολὴν, τὴν ὅποιαν παρεδέχοντο ποτὲ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ σφυγμοῦ· μόνον εἰς τὰς ἀρτηρίας, ὅσαι εἶναι μετὰ τὸ κοινὸν τοῦ σώματος περικάλυμμα περικυκλωμέναι ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν τὴν ὄψιν, τὴν ὅποιαν μεταδίδει εἰς αὐτὸ ἡ ὀπωσοῦν θλίψεως ἀρτηρία. Αὕτη εἶναι μετὰ συντομίαν ἡ περὶ σφυγμοῦ θεωρία τοῦ Παρβέου, ἣτις εἶναι ὅμοια μετὰ τὴν τοῦ Δαλλιγγέρου (Dallinger *)). Τοῦ αἵματος τὸ κῶμα, τὸ ὅποιον μετὰ πᾶσαν τῆς καρδίας συστολὴν ὠθεῖται εἰς τὴν ἀορτήν, φέρει κατ' ἀριθμίσιν τινα ὡς 2½ οὐγγίας αἷμα. Ἄν ἐκλάθωμεν ὅλου τοῦ αἵματος τὴν ποσότητα 30 λίτρας, καὶ, ὅτι τὸ τρίτον ἴσως τοῦ αἵματος, τὸ ὅποιον ἠμπορεῖ νὰ χαρῆσθῃ ἢ μία κοιλία, ἀπομένει πᾶσαν φεραν μέσα ὅταν αὐτὴ συσταθῇ, ἀπαιτοῦνται κατὰ ταῦτα ἢ λεπτὰ διὰ νὰ περασθῇ ἀπαξ ὅλον τὸ αἷμα τοῦ σώματος διὰ τῆς καρδίας. Τὸ εἰς ὅλα τὰ ἔργα ὠθισθὲν αἷμα χρησιμεύει ἔχι μόνον πρὸς τροφήν, ἀλλὰ καὶ διάφορα ὑγρά ἐκκρίνονται ἀπ' αὐτὸ, καθὼς π. χ. εἰς τοὺς νεφροὺς οὖρος, εἰς τοὺς ἕρχεις σπέρμα, εἰς τὰς παρωτίδας σίελος, κ. τ. λ.

Ἀκόμη τιμὴ περὶ τῆς ἀναμυζητικῆς ἐνεργείας τῆς καρδίας, καὶ τῆς βεβαιώσεως, ὅτι ἡ ἀναμυζητικὴ δύναμις εἶναι, ἡ ὅποια μάλιστα προξενεῖ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ φλεβικοῦ αἵμα-

(*) Βλ. τὸν Παρβέου εἰς τὸ ἀν. μέρ. σ. 97. καὶ Μεκκίλου Archiv für Physiologie, 4. B. 1. Heft.

τος εις την καρδιαν. Αυτη η αναμύζησης εξέρχεται από την καρδιαν, ως το κέντρον του συστήματος των φλεβών, αι δε φλέβες είναι μόνον ώσαν ο κύλινδρος, η σωλην της αναμυζητικής άντλίας ταύτης· και οι ύμένες δε και της καρδίας και των φλεβών, συμφρανοῦσιν εις τα αποτελέσματά των μετὰς δικλίδας της καταθλιπτικῆς και αναμυζητικῆς άντλίας (*). Διὰ τούτου δὲν ἦτον ἀναγκαῖον διὰ τὴν δεξιάν φλεβικὴν καρ-

(*) Δὲν ἐπιζῆν νὰ κατηγορηθῆ διὰ τούτου, διότι ὁμοίως μὲ τούτους λατρομηθηματικούς δὲν θεωρῶ τὰς φλέβας διὰ τίποτε καλλιῆτερον ἀπὸ τούτους νεκρούς και μεταλλίους αναμυζητικούς και κενωτικούς σωληνας τῆς ὕδατικῆς και πνευματικῆς άντλίας. Αἱ φλέβες, ως μέρη του σώματος, μετέχουσι και ἀπὸ ζωτικῆν δύναμιν, εἶναι ζῶντες ὄχστοί, οἱ ὅποιοι κατὰ τι εἶναι και ἀνεξάρτητοι, (περὶ τούτου ἴδὲ Κρεμσίγγον εἰς τὸ ἀν. μερ. T. 1. σ. 36). Ἡ δύναμις των ἡμπορεῖ εἰς τὰ κατὰ μέρος ὄργανα, χωρὶς νὰ βλάπτεται ἢ ἐκ τῆς καρδίας ἐξάρτησῆ των, και νὰ ἐλαττωθῆ, και νὰ αὐξηθῆ, ἡμποροῦσι δὲ και νὰ ἰσχύσωσι νὰ ἐνεργῶσιν ὡς ἀρτηραὶ και νὰ κύνωσιν αἷμα. Τοιαύτη ἀνεξαρτησία των μερῶν δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν νεκρὰν μηχανὴν, οὐδὲ μὴ ἦδεν εἶσθαι ὅλη της ἢ ἐνέργειαν ἡφανισμένην. Διὰ τούτου εἰς τὸν πρὸς κυκλοφορίαν του αἵματος μηχανισμόν, και εἰς τὴν ἐνέργειαν του συστήματος των φλεβῶν, δὲν ἡμπορεῖ ποτὸ νὰ παρασλεφθῆ ἡ ζωτικὴ δύναμις. Τοιούτρόπως ἔχουσι ἀπὸρροήν εἰς τούτου τὸ σύστημα διαθέσεις ψυχικαὶ, ἀρεθισμοὶ μηχανικοὶ, τοιούτρόπως ἀσθενεῖς καταστάσεις. Ἄν δὲ και γαίτη αὐξήσῃ της ζωτικῆς των δυνάμεως, κίνησις ἐναντία εἰς τὰς φλέβας ὄργάνου τινός, εἶναι ὁμοίως ἢ εἰς τὰ λοιπὰ ὄργανα κίνησις εἰς χιλιάδας ἀγγείων κατὰ τούτους κανόνας, ὡς διὰ τούτου ἀνοκοπῆ του δρόμου του αἵματος δὲν συμβαίνει ἄλλ' ὅμως πρέπει νὰ κάμνωμεν τοιαύτας των ἀντικειμένων τούτων μηχανικὰς παραστάσεις, χωρὶς νὰ ἐγγίζωμεν τὴν ζωτικὴν δύναμιν των τοιούτων ὄργανων. Δὲν ὁμιλοῦμεν και περὶ χημικῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὸ ἔμφυχον ζῶον· Κανεῖς ὅμως δὲν ἡμπορεῖ νὰ δισχυρισθῆ, ὅτι αἱ εἰς τούτου χημικαὶ ἐνέργειαι εἶναι ἐντάλῃς ἕμοιαι μὲ τὰς ὅσας ὁ Χημικὸς πρᾶττει εἰς τὸ χημικόν του ἐργαστήριον, και κανεῖς δὲν θάλοι εἰπεῖν, ὅτι ὅλα γίνονται κατὰ καθαρὰς χημικὰς ἐρχάς. Διότι πάνι ὅτι γίνονται εἰς τὸν ζῶον τὸν ὄργανισμόν κατὰ νόμον της Μηχανικῆς και της Χημίας, τροποποιεῖται ἀπὸ των ὄργανισμῶν τὴν ἀρχικὴν δύναμιν, τὴν ζωτικὴν δύναμιν· μὴν ἡθεύρουτας δὲ τὰς εἰς τὸν ὄργανισμόν των ζῶων μηχανικὰς και χημικὰς ἐνεργείας, οὐσιαστικὰ εἰς βαθὺ και ἀδιάβατον σκοτὸς, και κατασφύγγου εἰς μυσικὰς ποιότητάς, και κατακταμέναι εἰς τῆς φαντασίας τὴν χώραν πάντοτε ἀσφαλῆς.

διὰν τοιαύτη μωάδης σκευή, ὅποιαν τὴν εβρομεν εἰς τὴν ἀρτηρὰν, διότι εἰς ταύτην δὲν ἀπέβλεψε πρὸς καλμόν, και ἀθισμόν, ἀλλ' ἤς κενού αἶρος διασπύματος σχηματισμῶν, διὰ τῆς διασολῆς των κοιλωμάτων της. Τῷ ὅτι δισχυρίζεται ὁ Κρεμσίγγος εἰς τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμά του T. 1. σ. 148. ὅτι ἡ καρδία εἶναι μόνου ἢ πρώτη ἀγωγή, ἀπ' ἔπου ἐξέρχεται ἡ κυκλοφορία του αἵματος, ἡ οὐσιώδης ὑπόθεσις, ὅχι ἑμῶς ἢ μόνη ἐνεργοῦσα δύναμις. Πρὸς ἀποδείξιν τούτου φέρει τὴν ἀποδείξιν της καρδίας. „Ὅταν της καρδίας τὰ πλάγια, λέγει, ἀποσκληρυνθῶσι, δὲν ἡμποροῦμεν πλέον νὰ φαντασθῶμεν καρμίαν συσπλῆν των κοιλιῶν, και τὸ φαινόμενον εἶναι δι' ἐκείνους ἀνεξήγητον, ὅσοι θεωροῦσι τὴν καρδιαν, ὡς τὴν κυρίως αἰτίαν της κυκλοφορίας του αἵματος (σ. 193)“. Ἡ κατὰ της παρούσης θεωρίας ἐναντία ἔνστασις αὐτῆ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιρεθῆ, διότι αὐτὸς ὁ Κρεμσίγγος λέγει, T. 2. σ. 54. ὅτι εἰς τὴν ἀποδείξιν των κοιλιῶν της καρδίας παύονται τὰ ὄτα, και γίνονται ὡς κοιλῆαι, και ὅτι τότε αἱ ἀρτηραὶ, μάλιστα δὲ ἡ ἀορτὴ ἀναδέχονται μέρος της ἐνεργείας της καρδίας. Ἄν δὲ ταυτοχρόνως μὲ τὰς κοιλῆας ἀποσκληρυνθῶσι και τὰ ὄτα, τὸ ὅπισθον εἶναι σπινιώτατον, ἴσως οὐδ' ἡμπορεῖ ποτε νὰ γαίνη, τότε πρέπει νὰ παύσῃ ἡ κυκλοφορία δι' ὅλου.

Ὅτι δὲ ἡ θλίψις της ἀτμοσφαιρας, και ἡ διασολῆ των κοιλωμάτων της καρδίας εἶναι τὰ, ὅσα πρόξενουσι τὴν εἰς τὰ ὅπισθον του αἵματος βεῦσιν, ἀποδεικνύεται και ἐκ των ἐφεξῆς, ὅποτε δηλαδὴ οἱ μὲν ἀναβαίνοντες βουνα πάσχουσιν ἀλιγώτερον του αἵρος θλίψιν, οἱ δὲ καταβαίνοντες εἰς βάθη, πάσχουσιν περισσοτέραν παρὰ τὴν της ἀτμοσφαιρας εἰς ἐπίπεδον γῆν. Ὁ Οὐμβόλδος (Humboldt), ὁ Κονδαμίνης (Condamine), ὁ Σαυσῶρος (Saussure), και ἄλλοι ἀναβαίνοντες ὑψηλὰ βουνα, εἶτι δὲ οἱ νεώτεροι ἀεροναῦται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος της ἀτμοσφαιρας ἐπάσχον ἀσθμα, καλμόν της καρδίας, οἰδημα των ἀγγείων, ἦσαν εἰς κίνδυνον νὰ λάθωσιν αἰμάπτυσιν, και εἰς τούτους ὀφθαλμοὺς και ἀπὸ ἄλλα λεπτὰ μέρη ἐπετάχθη ἔξω αἷμα· συμβεβηκότα, ἐκ των ὁποίων βλέπομεν καθαρά, ὅτι ἢ ἐκ των ὄργάνων πρὸς τὴν καρδιαν ὅπισθον βεῦσις του αἵματος εἶχεν ἀνοκοπῆ διὰ τὴν ἔλλειψιν της θλίψως της ἀτμοσφαιρας. Ἄλλὰ τὸ μὲν ἀσθμα γεννῶται ἐπίσης και διὰ της πλινώσεως των

πνευμόνων από αίμα, όταν δὲν ἀποφέρεται (προσηκόντως εἰς τὸ ἀριστερόν οὖς, καὶ ἐκ τούτου βέβαια καὶ βίη τοῦ αἵματος ἐκ τῶν πνευμόνων (αἰμόπτυσις), καὶ πολλακίς τοιαύτην τῶν πνευμόνων πληθώραν συνοδεύει συνήθως παλμὸς τῆς καρδίας ἐκ συμπαθείας. Ἄλλ' ἤδη καὶ εἰς τὰ συνήθη εἴδη τῆς ἀποσφαιρίας γίνονται παρομοίᾳ ἀποτελέσματα, ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐλασικότητος τοῦ αἵρος, ὅταν ᾖναι καιρὸς βροχερὸς, νότος, κ. τ. λ. Δισθάνεμεθα ἀτονίαν, ἀθυμίαν, καρδιαρίαν, ἢ ἀναπνοὴ εἶναι δύσκολος, ξυγκτικὴ, ὁ σφυγμὸς ταχὺς, πλήρης, καὶ μαλακὸς, αἱ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν φλέβες σφραγισθῶσιν ἀπὸ αἷμα, γεννῶνται εὐκολα εἴσεις καὶ παρεκτροπαὶ τοῦ αἵματος. Καὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα ἐμλογουοῦσι τὴν δύσκολον ἐπιστροφήν τοῦ αἵματος διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐλασικότητος, τοιοῦτοτρόπως, ὡς ὄχι μόνον εἰς τὰς φλέβας τοῦ δέρματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῶν καλυμμάτων τῆς κεφαλῆς κωλύεται τὸ αἷμα, καὶ τοιοῦτοτρόπως προξενεῖ διὰ τῆς θλίψεως τὰ ἀποτελέσματα ἐκεῖνα. — Ὅτι δὲ ἐξεναντίας καὶ ἡ ἀυξήθησα θλίψις τοῦ μέρους ἀυξάνει τὴν ἀναμυζητικὴν δύναμιν, ἢμπορεῖ νὰ τὸ πειράξηται εἰς ἀνθρώπους, ὅσοι ἐργάζονται εἰς βαθεῖς λάκκους, ἔπου ὄχι σπανίως συμβαίνει ἰσχυρὰ τοῦ αἵματος ἐπιδρομὴ πρὸς τὴν καρδίαν, κυρίως πρὸς τὰ ἑσώ μέρη τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται ἀνακοπή τῆς ἐνεργείας τῆς καρδίας, καὶ τοῦ πνεύμονος (λείπουμίᾳ, ἀποπληξίᾳ) καὶ φλογώσις τούτων τῶν μερῶν. Τὸ αἷμα δηλαδὴ ἐδῶ ἀθεῖται μὲ μεγάλην δύναμιν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὰ μέσα ὄργανα, καὶ συναίεται εἰς τοὺς μεγάλους κλάδους τῶν φλεβῶν, εἰς τὴν καρδίαν, εἰς τοὺς πνεύμονας. κ. τ. λ. *)

Δ. Α.

(*) Ἄν ὅμοιος εἰς τοὺς λοιποὺς τούτους ὄντι προέρχεται τι ἐκ τῆς χημικῆς καταστάσεως τοῦ αἵρος, καὶ ἂν αὕτη δύνῃ ἐπιρροὴν εἰς ἐκείνας τὰς ἀσθενεῖς καταστάσεις, μὲναι ἐδῶ ἀμφίβολον. βλ. Σπαραγγέλου Παθολογίαν, σ. 347. (4 ἐκδ.), καὶ Κορνάδου (Conradus) Grundriss der Pathologie, B. 1, S. 113.

Φ Υ Σ Ι Κ Η

Ἀπόκρισις παρὰ τοῦ ἐν Παύῳ Νικολάου Σεργίου —
Μαΐου καὶ 1820.

α. Νέαι εἰδήσεις περὶ ζωικο-μαγνητισμοῦ μὲ παρακινουοῦσι καὶ ἐκ δευτέρου νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν διὰ τοῦ Λογίου Ἑρμού ἐπιστολὴν κατὰ τὸν Δεκέμβριον μῆνα σελ. 921, εἰς ἀπόκρισιν τῆς παρ' ἐμοῦ κατ' αὐτοῦ τοῦ συστήματος προεκδοθείσης ἐν μηνὶ μαρτίῳ 1819. Ὁ φιλόμουσος αὐτὸς ἀνὴρ, Μεσημερικῶ ζῆλῳ κινούμενος, ἐσχάσθη καὶ αὐτὸς ἀναγκαῖον, δι' αὐτῆς νὰ διασπείρη εἰς τὸ γένος τὰς τοῦ νέου συστήματος γνώσεις, καὶ νὰ σερεύσῃ τὸ ἀληθὲς τούτου μὲ τὴν μαρτυρίαν πολλῶν πεπαιδευμένων. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ δυσυχίαν, αὐτὸς εἰς τὴν πρώτην του ἐπιστολὴν ἐσύγχυσε τὰς τῶν ζωικο-μαγνητικῶν σκοτεινὰς ἰδέας καὶ ὑποθέσεις, καὶ εἰς τὴν δευτέραν του ὄχι ὀλιγώτερον, διὰ τοῦτο καὶ ἀρμόδιον εἰς αὐτὸν τὸ «ἄδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν».

Μετὰ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκδοθέντων εἰς τιμὴν καὶ σερεύσιν τοῦ μεσημερικοῦ συστήματος, δικαίως πρέπει νὰ προσεθῇ καὶ ἡ ἠνεθῖσα ἐπιστολὴ διὰ τὸν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν τοῦ συγγραφέως· ἀλλ' ἀξέχεται αὐτὸν πρῶτον, τὴν ἀρχὴν ταύτης, τὰ ἐπακόλουθα, καὶ τὸν σκοπὸν εἰς ὃν ἀποβλέπει.

β. Ἐμφαίνει εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπιστολῆς του, φέρων τὴν γνώμην τοῦ Πλουτάρχου, «Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποθεσθῆναι μὲν καὶ ἰσορίαν ἐξ οὐ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ξένων, τε τῶν πρῶτων καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων, τῶ ὄντι χρη πρῶτον ὑπάρχειν καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὡς βιβλίων τε παντοδαπῶν ἀιβουίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας διαφυγόντα σωτηρίᾳ μνήμης ἐπιφανεσέραν εἴληψε πέσις, ὑπολαμβάνων ἀκοήν καὶ ἀπυνοητόμενος μὴ πολλῶν, μὴδ' ἀναγκαίων ἐνδεὲς ἀποδιδόη τὸ ἔργον».

Ἐννοῶν ἴσως μὲ αὐτὸ ὁ φιλόμουσος, ὅτι οἱ μὴ εὐρισκόμενοι εἰς Γερμανίαν εἰσὶν ἄλλοιπεῖς εἰδύσσω τῶν διὰ τοῦ νέου συστήματος γινομένων θυμαίων. Ἀλλὰ ποῦ μᾶς ἐνόμισεν ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸ Ζαγόρι, ἢ εἰς κανὲν ἄλλο χωρίον τῆς Ἑλλάδος, καὶ φέρει τὴν γνώμην τοῦ Πλουτάρχου, προσθε-

των καὶ τὸν κατάλογον τῶν ζ. μ. συγγραφέων, τῶν τυφλῶν ἀντιγράφων, καὶ τὴν τυπογραφίαν εἰς ἂν παλιούνηται, παρα-
ἐλέπων (ἴσως διὰ βραχυλογίαν) τοὺς κυριωτέρους κατ' αὐτοῦ
τοῦ συστήματος γράφαντας;

Φαίνεται ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι λαμβάνει τὸν ὁμογενῆ ἢ
πλουσιότης τῶν ἐν Ἰταλίᾳ βιβλιοθηκῶν, καὶ ἡ εὐκολία τὸ νὰ
ἔχωμεν ἐδῶ συγγραφεῖς κάθε ἔθνους ἀνήκοντας εἰς τὴν ἐπιστή-
μην μας, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς νομίζει πάντα ἔλλειψεις ζωϊκο-
μαγνητικῶν εἰδήσεων· πλὴν ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ ρεχασθῆ
εἰς ποίαν ἐποχὴν ζῶμεν, καὶ εἰς ποίαν γῆν κατοικοῦμεν, καὶ
τότε νὰ μᾶς φέρῃ τὴν γνώμην τοῦ Πλουτάρχου.

γ. Μᾶς λαμβάνουσι, λέγει κατωτέρα, τὰ αἷτια καὶ αἰ
περιστάσεις, δι' ἃν ὁ ζ. μ. κατεκρίθη περὶ τὸ 1784 ἔτος, καὶ
χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ μᾶς φανερώσῃ τουλάχιστον ὀλί-
γας, συμβουλεύει τὸν φίλον του νὰ ἀναγνώσῃ περὶ τούτου
Kluge, Deleuze, καὶ ἄλλους νέους τυφλοὺς ἐνθουσιασὰς καὶ
ὄπαδους τοῦ ψευδομεσημερικοῦ συστήματος. Ἄλλ' ἀπορῶ τὸ πᾶς
δὲν τὸν συμβουλεύει νὰ ἀναγνώσῃ ἄλλους καλλιωτέρους, ὅ-
τινες ἄνευ προλήψεως ἐρεύνησιν ἀκριβῶς τὸ ῥηθὲν σύστημα,
εἰς οὓς καὶ δυνάμεθα νὰ δώσωμεν περισσοτέραν πίσιν! οὗτοι
εἰσὶν οἱ ἐκδόται τοῦ λεξικοῦ τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν (1), βι-
βλίον, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ ὁ φίλος του καθήμενος ἀναχέρας.

Ἐπειδὴ ὁ ὁμογενὴς συμβουλεύει πολλάκις τὸν φίλον του
νὰ ἀναγνώσῃ Kluge καὶ ἄλλους ἀντιφιλοσόφους μαγνητικὰς
συγγραφεῖς, ἃς ἴδωμεν ἐν συντόμῳ τῷ ἀξιόλογον ἢ νέον εὐ-
ρίσκεται εἰς τὸ σύγραμμα τοῦ ῥηθέντος (2).

Ἰποθετεῖ ὁ Kluge, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι, Ἕλληνες καὶ
ἡμεῖς αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐγνωρίζον εἰς τὰ μαντεῖα των
τῶν ζωϊκο-μαγνητισμῶν, ὡσαύτως καὶ οἱ Κινέζοι, ἐ-
πειδὴ αὐτοὶ πρὸ πολλῶν αἰώνων ἰάτρευον πολλὰς ἀσθε-
νείας, διὰ μόνης τῆς χειρομαλάξεως, καὶ ὅτι μερικοὶ
βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης ἰάτρευον τὴν βρογχοκλήλην διὰ
μόνης τῆς ἀφῆς. Εἶναι σχεδὸν 150 χρόνοι, ὅπου εἰς
Ἀγγλίαν, κηπουρὸς τις ὀνομαζόμενος Lettot-creastra-
kes εὐγενὴς Ἀγγλος, καὶ Steppar ἰατρός, ἰάτρευον

(1) Dictionnaire des sciences medicales.

(2) Kluge δευτέρῃ ἐκδόσει 1815. μετὰ φράσις ἰταλική.

„νόσους διὰ τῶν χειρομαλάξεων, μετέπειτα διὰ τῆς χρή-
σεως τῶν περιμαμμάτων (*), τῶν ὁποίων τὰς ἰάσεις
ἀποδίδει εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ζ. μ.“.

Τὴν ἀρετὴν τοῦ ἰατροῦ τὴν βρογχοκλήλην καὶ ἄλλας
ἀσθενείας διὰ μόνης τῆς ἀφῆς μερικοὶ τὴν ἀπέδιδον εἰς μόνους
τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἡμεῖς ὅμως εὐρί-
σκομεν καὶ εἰς τοὺς παλαιούς τοιαῦτα παραμύθια. Ὁ Πλού-
ταρχος διηγεῖται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Πυρρῶ, ὅτι αὐτὸς εἶχε
τοιαύτην δύναμιν νὰ ἰατρῶν τὰ πάθη τῆς σπληνός καὶ ἄλλας
ἀσθενείας. „Τοῖς δὲ σπληνιῶσιν ἐδόκει βοηθεῖν ἀλεκτροῦνα
θύον λευκὸν, ὑπτίαντε κατακειμέναι τῷ δεξιῷ ποδὶ πίε-
ζον ἀτρέμα τὸ σπλάγχχνον. Οὐδεὶς δ' ἦν πένης, οὐδ' ἀδόξος
οὕτως, ὥστε μὴ τυχεῖν τῆς ἰατρείας δεηθεῖς. Λέγεται δὲ τοῦ
ποδὸς ἐκείνου τὸν μείζονα δάκτυλον δύναμιν ἔχειν θείαν, ὡ-
στε μετὰ τὴν τελευτὴν, τοῦ λοιποῦ σώματος κατακαέντος, ἀ-
παθῆ καὶ ἀθικτὸν ὑπὸ τοῦ πυρὸς εὐρεθῆναι“. (Πλουτ. Παράλ.
ἐν 6. Πύρ.—Ἐκδ. Κορ. Τ. ε. σελ. 4.) Kluge λοιπὸν θέλει, ὅτι αἱ μυ-
θολογούμεναι αὐταὶ ἰάσεις εἰσὶν ἀποτέλεσμα τῆς μαγνητικῆς δυ-
νάμεως· ἡμεῖς ὅμως ἀφίηνοτες κατὰ μέρος τὰς τῶν παλαιῶν
ἰατρίας, εὐρίσκομεν καὶ εἰς τοὺς νέους βρογχοκλήλης ἰάσεις διὰ
χειρομαλάξεων. Τοῦτο ὁ Γάλλος διηγεῖται, ὅτι μία γυνὴ
θυμωθεῖσα κατὰ τινας ἄλλης τὴν ἐτράχηξεν ἀπὸ τὴν βρογχο-
κλήλην, ἥτις μετὰ ὀλίγην ἄραν ἰατροῦδι.

Ὁ περίφημος χειροῦργος Monteggia ἐγένεν αὐτόπτης ἐτέ-
ρας παρομοίας ἰάσεως, ἀλλ' οἱ ἰατροὶ χωρὶς νὰ προσμέξωσιν
εἰς τὴν φαντασιώδη μαγνητικὴν δύναμιν, ἐξηγοῦσιν αὐτὰς
διὰ τῆς ἐρεθίσσεως τῶν λιμνατικῶν ἀγγείων.

Γ. Ἀπορῶ τὸ πᾶς ὁ ὁμογενὴς, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσε καὶ ἐμελέ-
τισε κατὰ βάθος τὸν ῥηθέντα Kluge καὶ Deleuze νὰ πίπῃ εἰς
ἀντίφρασιν! αὐτὸς λέγει ὅτι ὁ ζ. μ. εἶναι ἐν μέσῳ ὡς καὶ τὰ
ἄλλα εἰς τὴν ἰατρικὴν, διὰ τὴν ἰατροῦν τὰ πάθη, πρέπει ὅμως
ὁ μαγνητικὸς νὰ ἦναι ἔμπειρος βοτανικὸς, ἀριστὸς παθολόγος,

(*) Περιμάματα ἢ καινῶς φυλακτὰ; εἰσάγοντα παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἰατρι-
κὰ τινα, τὰ ὁποῖα κρεμασθέντα εἰς τὸν τράχηλον τοῦ ἀσθενοῦς, δι' ἀ-
γνώσου τινὸς δυνάμεως ἰάτρευον τοὺς πάσχοντας· αὐτὰ ὁ Γάλλος ὀνο-
μάζει ἀλογὰ, ἀτοπα ἰατρικὰ, καὶ ἀπερ τὴν σήμερον εἰς πολλὰ μέρη παρὰ
τῶν γραιδίων βάζονται εἰς πρᾶξιν.

ἐνὶ λόγῳ ἰατρός· βέβαια ἕνας κηπουρός, ἂν ἦναι ἔμπειρος βοτανικός, ἀμαθὴς ἔσεται τῶν ἄλλων· πῶς λοιπὸν αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ἰατρῆν πάθι διὰ τοῦ ζ. μ. ; — Ἀσάκολουθησάμεν κατ' ὄψιν τὴν Kluge.

« Ὁ Μέσμερ, λέγει, ἐνομήσθη λαοπλάνος, δὲν ἠμροῦσθη ἀπὸ κάρμιαν ἀκαδημίαν, εἰμὴ ἀπὸ τὴν ἐν Βερολίνῳ· εἰς τοὺς 1778 εἰς τοὺς Παρυσίους ἤυρεν Esion πικρὸν ὄπαδόν τοῦ συστήματός του. Μετ' ὄψιν ὅπου ὁ λαὸς τὸν ἐθεοποίησε διὰ τὰς θαυμασίους αὐτοῦ ἰάσεις, αὐτὸς ἐπώλησε μουσικῶ τῶ τρόπῳ τὰ σύσημά του διὰ ἀρκετὴν ποσότητα χρημάτων, διὰ τοῦτο αὐτὸ ἀπέρασεν εἰς χεῖρας τῶν λαοπλάνων ἀγυρῶν ».

Πλὴν κατὰ τὴν γνώμην ἄλλων συγγραφέων, ὁ Μέσμερ ὑπὸ τῆς προσασίας τοῦ Δελσὸν ἰατροῦ τοῦ Κόμητος d'Artois ἐσύστησεν ἐν σχολείῳ, εἰς τὸ ὅποιον αὐτὸς ἐπόλει διὰ διακόσια φλορία τὸ μουσικόν του μετ' ὄψιν, καὶ μετ' αὐτὸ τὸ χαμηρπὲς μονοπωλεῖον ἐγένετο ὑπέρπλουτος, διὸ καὶ ἀναχωρήσας ἀπὸ τοὺς Παρυσίους ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν φορτωμένος χρυσοῦ μᾶλλον ἢ δόξης, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

« Kluge περιγράφει ἔπειτα τὰς τρεῖς ἐταιρείας συστηθείσας εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς Γαλλίας, καὶ τοὺς διαφορῶς τρόπους τοῦ μαγνητίζεῖν, εἰς μὲν τὴν τῶν Παρυσίων διὰ χειρομαγαμάτων καὶ διὰ μετάλλων, ἕως ὅτου ἐπροξενούσαν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς δυνατοὺς σπασμούς (τὰς κρίσεις), εἰς τὴν τοῦ Λιὸν καὶ Ὀσένδας διὰ τῆς πίεσεως καὶ θελήσεως, καὶ εἰς τὴν τοῦ Στρασβούργου, ἣτις ἀνομάζετο Societé Armonique des amis reunis, ἰατρουνοῦ καὶ μετ' ὄψιν τοὺς δύο τρόπους, μετέπειτα ὁ τρόπος τοῦ μαγνητίζεῖν μεταμορφώθη ἀπὸ τὸν Guyssougn, καὶ ὁ τρόπος αὐτοῦ ἐδέληθη εἰς πρᾶξιν ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς μαγνητίζας. —

« Ἡ αἰτία, λέγει, δι' ἣν κατεκρίθη τότε τὸ μεσμερικὸν σύστημα ἀπὸ τὰς ἀκαδημίας ἐστὶ ἢ ἐφεξῆς. Οἱ διορισθέντες χωρὶς νὰ ἐξετάσωσι τὴν πηγὴν τῆς μαγνητικῆς ἐπιστήμης, εὐχαριστήθησαν μόνον εἰς τὰ πειράματα τοῦ Esion μαθητοῦ καὶ πικροῦ ὄπαδου τοῦ Μέσμερ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέδωσαν τὰ φαινόμενα εἰς τὴν φαντασίαν τῶν μαγνητιζομένων. Συστοῦ μόνος ἐναντιώθη εἰς τὴν αὐτῶν μὴ ἀκριβῆ παρατήρησιν· μετέπειτα ἐμπιδίσθη διὰ πεινῆς, ἄχρι τῆς ἐπαναστά-

σεως τῆς Γαλλίας, ἣτις καὶ ἐξάλειψεν ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζῶντων πολλοὺς ὄπαδους.

« Εἰς τοὺς 1797 Lavater τὸν εἰσήγαγεν εἰς Bulchler olbers, εἰς καιρὸν ὅπου οἱ Bekman, Gmelin τὸν ἔφεραν εἰς Βερολίνον ἀπὸ Στρασβούργου, ὅπου ἠύρε πανηγυριστὰς καὶ ἐναντιωτὰς, πλὴν διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς τοῦ λαοῦ φωνῆς πολλοὶ τῶν ἰατρῶν τὸν διεδέχθησαν· κατὰ τὸ παρὸν ὅμως ὁ ζ. μ. δὲν ἔχει ὁμοιότητα μετ' ὁ μεταλλικὸν μαγνητισμὸν τοῦ Μέσμερ, εἰμὴ διὰ τὰς χειρομαλάξεις. Ἐως ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς κἀμνει τὴν ἰσορίαν τοῦ μεσμερικοῦ συστήματος, ἀκολουθῶνς διηγᾶται τὰ τούτου φαινόμενα καὶ τὴν ἐνέργειαν, ὁμιλεῖ δὲ τὸ νευρικὸν σύστημα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ρέιλ, ἐξηγεῖ δὲ αὐτοῦ τὴν θεωρίαν, καὶ τελειώνει μετ' ὄψιν τὰς ἀσθενείας εἰς ἃς αὐτὸς ἀφελεί. —

Φαινόμενα τοῦ ζ. μ.

« Πρῶτον ὁ μαγνητίζων πρέπει νὰ ἦναι δυνατώτερος τοῦ ἀσθενούς, καὶ τότε ὁ μαγνητίζων αισθάνεται θερμότητα τινεῖ, δηλ. ὡς ἐν ὕγρῳ τὸ ὅποιον ἐκ τῶν ἄκρων τῶν χειρῶν ἐκτείνεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ὅπερ δὲν ἀκολουθεῖ, ἐὰν αὐτὸς σκεπάσῃ τὰς χεῖρας μετ' ἰσχυρὸν μεταξωτὸν, ὡς σῶμα ἠλεκτρικόν, ἐπειδὴ ὁ μαγνητίζων οὕτως δὲν χάνει τὰς δυνάμεις του, καὶ ἡ ἐνέργεια πρὸς τὸν μαγνητιζόμενον εἶναι μεγαλύτερα, ἢ ἀδυναμία καὶ ἀνορεξία τοῦ μαγνητιζομένου εἶναι σημεῖον καλοῦ ἀποτελέσματος. Δεύτερον ἡ ἐρεθισμὸς εἰς τὸν μαγνητιζόμενον αὐξάνει καθ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀσάυτως καὶ ἡ ἀδελος διάπνοη, ὡς γαργαλισμὸς εἰς τὸ δέρμα, ἢ ἀδυναμία μερικῶν ὀργάνων μεταφέρται εἰς ἄλλα κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ μαγνητίζοντος. Εἰσὶ καὶ ἄλλα φαινόμενα ὅχι ὁμοῦς κοινὰ εἰς ὅλους, ἐπειδὴ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ μαγνητίζοντος καὶ μαγνητιζομένου, τὰ ὅποια εἰσὶν ἐξ βαθμῶν·

« ἀγρυπνία, ὕπνις ἐτι οὐσαὶ αἰ αισθήσεις, μισ' ἀγρυπνία, ἣτις καὶ ἠμικρισίς λέγεται, μαγνητικὸς ὕπνος, εἰς τὸν τέταρτον βαθμὸν ἐξυπνᾷ ὁ ἀσθενὴς, καὶ διαλέγεται μετ' ὁ μαγνητίζοντα, εἰς τὸν πέμπτον βαθμὸν φαίνεται καθὲς σημεῖον μαγνητικόν, ἣτις καὶ καθαρὰ ὄψις λέγεται, δξυδέρκεια (clairvoyance), εἰς τὸν ἕκτου βαθμὸν ὁ ἀσθενὴς ἐξαπλώνεται εἰς τὰ πόρρω καὶ ἐγγυὸς ἀνευ περιορισμοῦ, γνωρίζει τοὺς σοχη-

„ σμούς του μαγνητίζοντος, ενι λόγω γίνεται προφήτης —
 „ Κατωτέρω όμιλεῖ δια τὰ φαινόμενα κάθε βαθμοῦ, καὶ τοῦ
 „ μὲν πρώτου εἰσι θερμότης, ἐρυθρότης τοῦ δέρματος ἢ φου-
 „ χροτής εἰς μερικούς, δύσπνοια, σπασμοὶ, παραλύσεις,
 „ παλμοὶ τῆς καρδίας καὶ τὰ ἐξῆς· εἰς τὸν δεύτερον ἢ δέριμον
 „ αὐξάνει περισσότερο εἰς τὸν κόρμαχον, ἐξ οὗ ἐκτείνεται καὶ
 „ εἰς ὅλον τὸ σῶμα, προσέτι βάρος εἰς τὰ βλέφαρα, φατο-
 „ φροβία, ζήξ, ἰδρωτες, τοπικαὶ παραλύσεις καὶ λοιπὰ· εἰς
 „ τὸν τρίτον ὕπνος βαθύς, ὥστε ὁ ἀσθενὴς δὲν ἐξυπνεῖ οὔτε ἀ-
 „ πό μεγάλους θορύβους, μετὰ τὸν ὕπνον δὲν ἐνθυμεῖται παν-
 „ τελῶς τῶν παρωχηκότων, αἰσθάνεται ὅμως δυνατώτερος·
 „ εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν ἐνίστε συμβαίνουσι λιγυθυμία, σπα-
 „ σμοὶ, καὶ συμπτώματα ἀποκλιξίας· εἰς τὸν τέταρτον, καὶ
 „ τοι ἐξυπνος ὃν ὁ ἀσθενὴς, καὶ ἀνεοιγμένους ἔχων τοὺς ὀφ-
 „ θαλμούς, δὲν γνωρίζει τὰ εἰς αὐτὸν παρῆσιαζόμενα, εἰ μὴ
 „ διὰ τῆς ἀφῆς, δι' ἧς γνωρίζει σχεδὸν καὶ τὰ χρώματα· εἰς
 „ αὐτὸν τὸν βαθμὸν τὸ ἐπιγαστριον ἀποκαθίσταται τὸ ὄργανον
 „ τῆς ὀφθάλμου, ἀκοῆς, ὀσφρησίας, διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου γνωρίζει τὰ
 „ ὑποκείμενα καὶ μακρόθεν, ἐάν τις ξένος ἐγγίξῃ μέρος τοῦ
 „ σώματος, αὐτὸ γίνεται ἄχρον, ψυχρὸν, σπασμοδικὸν ἢ πα-
 „ ραλυτικὸν, οἱ ἀσθενεῖς δὲν ὑποφέρουσι τὰ μέταλλα, εἰ μὴ
 „ τὸν χρυσὸν καὶ σίδηρον, οἱ ὑπνοῦνται ὀμιλοῦσι μὲ μελω-
 „ διαν, εἰσι χαριεῖς, ὁ ὕπνος οὗτος κρατεῖ μίαν ἢ δύο ἡμέρας
 „ ἐνίστε μερικὰς ἡμέρας, ἐγερθέντες οἱ ἀσθενεῖς δὲν ἐνθυμοῦν-
 „ ται τῶν παρωχηκότων, ἢ ὀλίγον, ὅταν ὁμως γένωσιν ἐκ-
 „ δευτέρου ὑπνοῦνται, ἐνθυμοῦνται τῶν τῆς παρελθούσης ὑ-
 „ πνοῦσας, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον χαρακτηριστικὸν τῆς
 „ ὑπνοδασίας“.

Δ. Διὰ νὰ ἀποδείξω εἰς τὸν ὁμογενῆ, ὅτι παρόμοιαι φαι-
 νόμενα ἐνίστε φαίνονται εἰς μερικὰς ἀσθενείας, χωρὶς νὰ ἔχη
 τόπον ὁ ζ. μαγν., κρίνω ἀφελιμὸν νὰ διηγηθῶ ἱστορίαν μιᾶς
 παραδόξου ἀσθενείας, ἣτις ἐπαρῆσιόσθη εἰς τὴν κλινικὴν τῆς
 Παιῖας κατὰ τὸ 1819 ἔτος ὑπὸ τῆς ἐπισκέψεως Hildebrand
 ἰδοῦ τοῦ ἐν Βιέννῃ ἀποθιμνόντος κλινικοῦ.

Μία νέα εἰκοσι χρόνων πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἔπασχεν ἀπὸ
 σφοδρῶν κεφαλαλγίαν, ἐξ αἰτίας τῆς παύσεως τῶν καταμη-
 νίαν. Μὲ τὴν πρόσδον τοῦ καιροῦ αὐτῆ ὑπέφερον ἔτι παλμούς
 τῆς καρδίας πολλάκις τῆς ἡμέρας· ἐν καιρῷ τῶν σφοδρῶν

σπασμῶν ἢ νῦν ἐλύετο ἐκαστικῇ διὰ μερικὰ λεπτά, καὶ
 ἔπειτα ἀρχίζον σφοδρότερος οἱ σπασμοὶ, καὶ μετ' αὐτῶν πα-
 ραλαλία· τὰ δαυμασιώτερον εἶναι, ἐπειδὴ ἡ ἀσθενὴς ἔτρα-
 γῶσαι μελωδικῶς, ἐσύνθητε εἰς αὐτὸν ἐξ ἀπροόπτου, ἔκραζε
 τὰ ὄνόματα τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῆς, ἀνασενάζουσα βα-
 θείας, πολλάκις ἐπαναλάμβανε τὰ ὄσα ὁ κλινικὸς ἔλεγεν εἰς
 τοὺς μαθητὰς, ὅταν ἐπιληστίαζεν εἰς τὴν κλίνην, καὶ μετὰ
 ἓνα τέταρτον τῆς ὥρας, μὲ σφοδρότατους σπασμούς ἔπαυεν
 ἢ ἰλιῶς τῶν κακῶν τῆς δυσουχούς νεᾶς, μὲ φρεσθομίας καὶ
 ἄλλα ἱατρικά, τὰ ὅποια διεγείρουσι τὰ καταμήνια. Ἡ ἀσθε-
 νὴς εἰς διάστημα τριῶν μηνῶν ἱατρεύθη.

Ποῶς λοιπὸν ἤθελεν ἀποδώσει τὰ φαινόμενα ταῦτα εἰς
 τὸν ζ. μ., ἢ νομίσαι μαγνητικὴν δύναμιν, αἰτίαν τῶν
 συμπτωμάτων τῆς βηθείσης ἀσθενείας; Αὐτὸ, καὶ ἄλλα μύ-
 ρια παραδείγματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τοιαῦτα φαινόμενα οὐκ
 εἰσὶν ἀποτελέσματα τοῦ ζ. μ., τὰ ὅποια ἀπατοῦσι τοὺς πα-
 νηγυριστὰς καὶ ὀπαδοὺς τοῦ Μίσμερ, αἷς κατωτέρω βηθήσεται.
 „ Εἰς τὸν πέμπτον βαθμὸν, λέγει, πόσον αὐξάνει ἡ αἰσθα-
 „ ντικὴ δύναμις τοῦ ἀσθενοῦς, ὥστε προλέγει τὰ ἱατρικά, ἀ-
 „ περ δύναται νὰ τὸν ἱατρεύσῃσι, τὰς μελλούσας αὐτοῦ ἀ-
 „ σθενείας, ἀσπᾶτως καὶ τὰς ἀσθενείας, αἷς μέλλει νὰ ὑποφέ-
 „ ρῃ ὁ μαγνητίζων.

„ Εἰς τὸν ἕκτον βαθμὸν γνωρίζει παρόντα καὶ μέλλοντα, γί-
 „ νεται προφήτης ὄχι μόνον τῶν ἰδίων μελλόντων συμβά-
 „ ντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων· εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν ὁ ἀσθε-
 „ νὴς ἔχει συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁ ἀ-
 „ σελγὴς ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθον εἶναι ἀντιπαθητικὸς εἰς τὸν πᾶ-
 „ σχοντά. Μετέπειτα ὁ συγγραφεὺς κάμνει μερικὰς σπέψεις
 „ εἰς νευρικὸν σύστημα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Poil· καὶ μετ' αὐ-
 „ τὰς ἐξηγεῖ τὰ τοῦ ζ. μ. φαινόμενα, αἰσᾶτως ὀμιλεῖ καὶ
 „ περὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδιαιτήτων τοῦ μαγνητίζου-
 „ τος, τῶν διαφορῶν μεθόδων τοῦ μαγνητίζεσθαι καὶ ἄλλων ὁ-
 „ ημοίων, τὰ ὅποια διὰ βραχολογίαν παραβλέπω, τελειώνει
 „ μὲ τὰς ἀσθενείας εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀφελιμὸς ὁ ζ. μ., αἰ-
 „ ὅποια εἰσὶν· νευρικῶν ἀσθενείαι, μαρασμοὶ, καταλήψις,
 „ ἐπιληψία, τέτανος, σκελοτύρβη, σαρδονικός γέλας, σπα-
 „ σμοὶ, παραλύσεις, ὕδροπικία, ἀρθρίτις, ἀσφυξία καὶ ἄλλα
 „ ἄλλα πάθη“.

Β. Ἴδου ἐν περιλήψει τὴν γνώμην τοῦ περίφημου συγγραφέως, τὸν ὁποῖον μᾶς συμβουλεύει ὁ ὁμογενὴς νὰ ἀναγνωσάμεν, καὶ τὰς θεμελιώδεις μαγνητικὰς αὐτοῦ διδασκαλίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παραλόγους καὶ ἀντιφιλοσοφικὰς θεωρίας. Πρὶν βέβαιος, ὅτι οἱ πρὸς τὸν βιβλίον συγγραφεὶα τοῦ ὁμογενοῦς ἔπαινοι δὲν προέρχονται, εἰμὶ ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ παραλόγου πρὸς τὸ νέον σύστημα καὶ πρὸς τοὺς τούτου ἑπαυδαίους· κρίνω περὶ τὸν νὰ ἔμβω εἰς ἄλλας ὁμοίας, τῶν ὁποίων εἰσι πληθὴ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους τὰ συγγράμματα πολλῶν μεσημεριῶν ὀπαδῶν, ἐπειδὴ ὄχι μόνον ἐρεθίζουσι τὸν ἀναγνώστην εἰς γέλωτα, ἀλλὰ καὶ ἀνιδίαν πολλὰκις προξενούσι. Συμβουλεύει νὰ ἀναγνωσάμεν τὸ περίφημον τοῦτο σύγγραμμα διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν διὰ ποίαν αἰτίαν κατεκρίθη τὸ μεσημερικὸν σύστημα εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Γαλλίας· ἀλλὰ μοι φαίνεται ὅτι οἱ ὁμογενεῖς εἰς τὰς πρώτας τῶν διατριβὰς τὰς ἐφανερώσαν, ὡς καὶ ἀναίρεσι εἰς τὴν πρώτην μου ἐπιστολήν. Ὁ ὁμογενὴς ἔπρεπε νὰ ἀναγνώσῃ καὶ ἄλλους συγγραφεῖς διὰ νὰ ἴδῃ πόσῃν ἀφέλειαν ἐπροξένισεν ἢ τῆς Γαλλίας ἐπαναστασίς εἰς τὰς ἐπιστήμας, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν τὰ παρὰ τοῦ βιβλίου συγγραφεῖος αἰτία πρὸς ὄλεθρον τοῦ ζ. μ. συστήματος εἰσὶν ἀληθῆ, καὶ ἂν τῶ ὄντι αἱ τοῦ Kluge ἀποφάσεις εἰσι τῶσαι ἄλλαι σωκρατικαὶ ἀλήθειαι.

Ἡ Γαλλικὴ ἐπαναστασίς, ἢ οὔτοι νομίζουσι ἐμπόδιον τῆς σερεύσεως τοῦ μεσημερικοῦ συστήματος, δὲν ἠδύνατο ποσῶς νὰ προξενήσῃ βλάβην εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν εὐρίσκωμεν εἰς τὴν ἰσθρίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν νὰ καλλιεργήθῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὅσον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Γαλλίας· αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἢ φιλοσοφία, αἱ τέχναι κατ' αὐτὴν (δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν) ἐπλησίασαν εἰς τὴν τελειότητα, ὡς σφάρακα τὸ ἀποδεικνύει Βιοτ· οὐδεμίαν ἐποχὴν μᾶς ἔδωκεν περιφημωτέρους ἰατροὺς καὶ χειρουργοὺς ὅσον ἐκεῖνη μεταξὺ ἐνὸς πολέμου ἑπτὰ χρόνων καὶ Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς αὐτὴν ἤκμασαν καὶ οἱ περιφημότεροι ἰατροὶ εἰς Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἀγγλίαν, Λομβαρδίαν, Νεάπολιν, Λοζάνην· εἰς αὐτὴν ἤκμασαν οἱ δύο θεμελιώδη συστημάτων Κουλένιος καὶ Βρόννις, ὅς τις διὰ μίαν πρόσκαιρον δόξαν ὑπερέβη ὅλους τοὺς ὁμοχρόνους του. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ μεσμ. σύστημα κατὰ τὴν γνώμην τῶν ὀπαδῶν κατεκρίθη τότε, ἐν ᾧ

εἰς Γαλλίαν δὲν ἐζητήτο, εἰ μὴ νεωτερισμός; καὶ πόσον ἄλλο ἔθνος ἔδειξε τόσον ζῆλον εἰς τὰς ἐρευνάσεις, ἢ ἐτίμησε τοὺς πεκαδυμένους, ὅσον τὸ γένος τῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλων; Πῶς λοιπὸν εἰς τὸν ἀθάνατον Μέσμιν ἐφευρέτην τοιοῦτου ἀρελλίμου συστήματος ἐγένεν αὕτη ἡ ἀδικία; Οἱ Γάλλοι, λέγει ὁ Frank, ἔδειξαν τόσον ζῆλον διὰ τὴν πρόσδον τῆς ἱερικῆς, ὡς πολλοὶ τῶν τότε ἐταξείδευον ἐξεπίτηδες εἰς διάφορα μέρη τῆς Βυρῶτης διὰ νὰ ἀκούωσι τὰς γνώμας τῶν πεκαδυμένων, καὶ νὰ συνάξωσι ὡς αἱ μέλισσαι τὰ ἄνθη· ἀδύνατον λοιπὸν εἰς τοὺς Παρυσίους νὰ κατακρίθῃ τοιοῦτον σύστημα, ἀφελιμώτερον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῶν ὅσων ἐφάνησαν ἄχρι τοῦδε.

„Ὁ φιλόμουσος λέγει εἰς τὴν ἐπιστολήν του· τὸ πῶς ἢ „θεωρία αὕτη ἀληθεύει, ἀναμφίβολον, ἐπειδὴ εἰς τὰ πεκαδυμένα Γερμανίας, Ἀουστρίας διδάσκεται δημοσίως, καὶ οἱ „ἐκεῖ προφέστορες τὴν δέχονται, ὡσαύτως καὶ οἱ ἐκδοταὶ τοῦ „λεξικοῦ Real Encyclopedie, ἔπειτα διὰ σερεύσιν, φέρεσι ὡς „ὀπαδοὺς, Villers, Hufeland, Lavater, ἄνδρες τῶ ὄντι ἀξιοῦται διὰ τὴν προκοπὴν καὶ συγγράμματά των“.

Ζ. Εἰς τοῦτο ἐγὼ ποσῶς δὲν θαυμάζω, εἰν ὅμως ὁ ὁμογενὴς νομίζει ἀναυτῆρήτον τὸ μεσμ. σύστημα, ἐπειδὴ οἱ βιβλιῶτες συγγραφεῖς ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τουτου, ἢμποροῦν καὶ ἐγὼ νὰ τοῦ ἀριθμήσω ὑπὲρ τοὺς διακοσμοὺς πεκαδυμένους ἄνδρας, ἐναντίους. Ποίους αὐτὰς νομίζει ὅτι εἰσὶν οἱ ἐκδοταὶ τοῦ λεξικοῦ des sciences medicales, τῶν ὁποίων τὰ ἐνόματα μόνον φάνουσι νὰ ἀποδείξωσι ποίαν πίσιν πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς αὐτούς; αὐτοὶ εἰσὶν οἱ νῦν περιφημότεροι ἄνδρες τῆς Γαλλίας. Ἐὰν θέλῃ ὁ ὁμογενὴς μετὰ τὰς μαρτυρίας μεγάλων ἀνδρῶν νὰ επικυρώσῃ τὸ ἀληθὲς τοῦ μεσημερικοῦ συστήματος, καὶ ἐγὼ τοῦ λέγω, ὅτι ἀρκεῖ ἡ μαρτυρία ἐνός Boyer, Cloquet, Cuvier, Dupuis, Todere, Tournier, Gall, Gardien, Belletan, Beroy, Potit, Pinel, Richerand - Roux, Lavary καὶ ἄλλων, νὰ ἀποδείξῃ πόσῃν σερεύσιν καὶ βάσιν ἔχουσιν αἱ θεωρίαι τῶν μαγνητικῶν λαοπλάνων, φάνει νὰ ἀναγνώσωμεν τὸ κατ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν κεφάλαιον, διὰ νὰ καταλάβωμεν, εἰν ἀληθῆ ἢ ψευδῆ τὰ τοῦ ζ. μ. φαινόμενα. „Tous les choses (λέγουσι) que ont fait paraître leurs operations miraculeuses aux personnes, qui s'enthousiasment d'“

„ne foi vive dans ces pratiques, tandis que d'autres d'une
„incroyable prononcée, n'y voient que des manoeuvres de
„la plus absurde charlatanerie sur des esprits sibles“.

Πόσος Ζαυμασμός εἶν Villers, Haffeland, Lavater διεδί-
χθησαν τὸ σύστημα, καὶ περὶ τούτου ἔγραψαν; ποία ἀπορία
εἶν Lavater ἐφάνη ὀπαδῶς τούτου, ἐν ᾧ ὁ περίφημος οὗτος ἀ-
νὴρ, ὅχι ὀλίγον ἐνθουσιασθῆς ἐφάνη εἰς τὸν Gassner Ἰωσήφ
λαοπλάνου, ὅστις μὲ τούς ἔξορισμούς ἐφαντάζετο νὰ ἰατρευ-
σῃ κάθε πάθος; εἶν Haffeland καὶ ἄλλοι ὀπαδοὶ ὁμολογῶ-
σιν ὅτι ἰατρεύσαν χρονικὰ πάθη, νευρικὰς ἀσθενείας; ποῖος
τῶν ἰατρῶν δὲν ἤξεύρει τὴν ἰσχὺν, ἢν εἰς αὐτὰ ἔχει ἐνίοτε ἡ
μόνη τοῦ ἀσθενοῦς φαντασίᾳ, ὡς κατωτέρω βηθήσεται;

Περὶ πλέον ἐρωτῶ τὸν ὁμογενῆ νὰ μοι εἴπῃ, ποῖοι ἐξά-
θησαν διὰ εἴκοσι σχεδὸν χρόνους οἱ ὀπαδοὶ καὶ πανηγυρισταὶ
τοῦ Βροδουανικοῦ συστήματος; ποῖον μέρος τῆς Εὐρώπης δὲν
ἔδολαβὴ ἀπὸ αὐτοῦ; ποῖαν ἀρα ἐπανάστασιν δὲν ἐπροξένησεν
εἰς τοὺς ἰατροὺς σχεδὸν ὅλης τῆς Εὐρώπης; δὲν ἐπλημμύρη-
σεν ἡ Εὐρώπη ἀπὸ συγγράμματων περιφήμων ἀνδρῶν ὀπαδῶν
τούτου; δὲν ἠπατήθησαν τὰ μεγαλύτερα πνεύματα τοῦ τότε
καιροῦ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σκοτζέζου; πρέπει διὰ τοῦ-
το νὰ τοὺς νομίσωμεν ἀμαθείς καὶ ἀσώφρονες; ὅχι βέβαια; ἐ-
πειδὴ τοιαύτη πάντοτε ἐξάθη ἡ κλίσις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύ-
ματος εἰς τὰ νεωτέριστα τῶν ἐπιστημῶν, ὡς ἡ ἰσορροπία τῆς
ἀληθοῦς φιλοσοφίας μᾶς τὸ ἀποδεικνύει.

Δὲν εἶναι παράδοξον εἶν Haffeland καὶ ἄλλοι φωνάζουσι
τὴν σήμερον, ἐσμὲν ὀπαδοὶ τοῦ Μέσμερ, ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγων
χρόνων ἐφάναζον μὲ ἐνθουσιασμόν, ἐσμὲν ὀπαδοὶ τοῦ Σκοτ-
ζέζου. Πόσον θόρυβον δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰς
τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος τὸ σύστημα τοῦ Περκινισμοῦ (1)
φερδὲν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, πόσας πεπαιδευμένων ἀνδρῶν
κεφαλὰς δὲν ἐτάραξεν; ἀλλὰ τί ἐκ τούτου; ἀπεδείχθη τῷ
ὄντι, τὸ πᾶν ἐγίνετο ἀπὸ τὴν φαντασίαν. Καὶ ἄλλα μύρια
παραδείγματα ἔχομεν ἀνδρῶν περιφήμων, οἵτινες ἠπατήθη-
σαν καὶ ἐπεσήριζαν διὰ πολὺν καιρὸν γνώμας ψευδοῦς καὶ ὑ-
ποθέσεις. Ἡ πόσοι διὰ τὸ τέλος πολιτικῶν δὲν βιάζονται νὰ δο-
ξάζωσιν ἀελέθως, ἄπερ αὐτοὶ γνωρίζουσιν ὑποθέσεις; ἢ πό-

(1) Ὁρ. βιβλιοθ. Βρετανικὴν Τ. κἀ.

σοὶ διὰ φιλοθεξίαν μᾶλλον ἢ διὰ ἀφέλειαν δὲν γράφουσι
ἄπερ ἐπεσηρίσθησαν ἀπὸ ἄλλους;

Η. Πρὶν νὰ ἔμω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἄλλων ἀφορισμῶν
τῆς ἐπιστολῆς σου, κρίνω ἀφέλιμον νὰ ἐξετάσω, εἶν τῷ ὄντι ἐ-
γιναν ἰάσεις διὰ τοῦ ζ. μ., τὸ πᾶς, καὶ εἰς ποίους.

Ὁμορφάνως ὅλοι οἱ Ζαϊκο-μαγνητισταὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ
ἀσθενεῖς οἵτινες μέλλουσι νὰ μαγνητισθῶσι πρέπει νὰ ἦναι ἀ-
δύνατοι, νὰ ἔχωσι τὸ νευρικὸν σύστημα τοιοῦτον, ὥστε εὐκό-
λως νὰ αἰσθάνωνται τὴν ζ. μαγνητικὴν δύναμιν· διὰ τοῦτο
προκρίνουσι παιδία ἢ γυναῖκας, αἱ ὅσσαι εὐκόλως ὑποφέρου-
σι φυσικῶς καὶ ἠθικῶς, κατ' ἐξοχὴν δὲ δταν εἰσιν ἀσθενεῖς,
τούς ἐκλέγουσιν ἀπὸ τὴν κλάσιν τοῦ λαοῦ, ἐπειδὴ πιεθεύου-
σιν εὐκόλως. Ὁ ἴδιος Μέσμερ τὸ ὁμολογεῖ κατὰ τὴν μαρτυ-
ρίαν τῶν ὀπαδῶν του, ὅτι πρὶν νὰ ἀρχίσῃ τὰς ἰάσεις, ἐξέταζε
πρῶτον τὸν χαρακτήρα φυσικὸν καὶ ἠθικὸν τῶν ἀσθενῶν, ἐ-
πρόκριε πάντοτε τρυφερὰ-γύναια, προσέτι ἔλεγε ὅτι χρει-
άζεται ἀνταμοιβαί τις συμπάθειαι μεταξὺ ἀσθενοῦς καὶ ἰατροῦ·
ἀνευ αὐτῶν τῶν ἰδιοτήτων, ὁ ζ. μ. δὲν ἐλάμβανε καλὴν ἐκδοσιν.

Ἀναντίβητον, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ὁ μᾶλλον μαγνητίζεσθαι,
εἶναι προετοιμασμένος καὶ ἤξεύρει, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ μαγνη-
τίζοντος καὶ ὅλαι αἱ ἐτοιμασίαι ἀποβλέπουσι διὰ τὴν ὑγίειαν
σου· δταν λοιπὸν αὐτὰς καίτεται ἐπὶ κλίνης εἰς οἰκίαν σκο-
τεινὴν, εἰς τὴν ὅποιαν εἶναι ἄκρα σιωπὴ, καὶ ἐγγίξεται ἀπὸ
τὰς χεῖρας τοῦ μαγνητίζοντος χωρὶς νὰ ἔχη μάρτυρα τινα πα-
ρόντα, καὶ ἐρωτᾶται μὲ μονότονον φωνὴν τοῦ μαγνητίζον-
τος, εἶναι ἀναντίβητον λέγειν, ὅτι εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ αὐξάν-
ῃ ἡ πίσις, ἡ προσοχὴ, ἡ ἐλπὶς τῆς ὑγείας, ὁ ἐνθουσιασμός ἐ-
νίοτε καὶ δυσσεϊδαιμονικὸς φόβος, καὶ ἡ ἴδια ἐπιθυμία. Ὅλαι
αὐταὶ αἱ προετοιμασίαι συντείνουσιν εἰς κάποιον τρόπον, νὰ
προξενήσωσιν ἐνίοτε φαινόμενα παράδοξα καὶ τὴν ἴδιαν ἴασιν·
παλαιαί τε καὶ νέα ἰσορροπία εἰσι πλήρεις Ζαυμασίων φαινομέ-
νων ἐπιθυμίας τόσοσιν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ὑ-
γιεῖς· φθάνει ἐνίοτε ἡ μόνη ἐπιθυμία νὰ ζωγραφίσῃ εἰς τοὺς
ὀφθαλμούς τοῦ ἀνθρώπου ζωηρὰν τὴν ἐπιθυμίαν ἐνός ὑποκει-
μένου ἀπόντος, νὰ ἀκούσῃ ἤχους ἀνυπάρκτους, νὰ αἰσθανῆ
ἡδονὰς φαγητῶν, μυρωδίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὅποια
οὐκ εἰσι παρόντα· τόσοσιν εἰσι δυνατὰ αἱ δυνάμεις τῆς φαντα-
σίας. —

Ὁ περίφημος ποιητής Τάσσορ, καί τοι ὕγιαι εἶχον τὰς φρένας, ἐφαντάζετο νὰ ἔχη πάντοτε παρόντα εἶνα του ἐπισήθιον φίλον, τοῦ ὅποιου ἔλυε τὰς ἀπορίας, τὸν παρέκαλει νὰ προσέχη εἰς τὴν ὀμιλίαν κτ., καὶ τόσου ἤτου πληροφορημένος τῆς παρουσίας τοῦ φίλου, ὥστε τὸν ἐδείκνυε μὲ τὸν δακτυλὸν εἰς ἄλλον τοῦ φίλου. Πόσα ἄλλα μύρια παραδείγματα δὲν ἔχομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς, ἀναριθμητὰ ἑαυτῶν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν! πόσαι εὐλαβεῖς γυναῖκες ἐξ ἄκρας ἐπιθυμίας δὲν ἐνόμιζον νὰ ὀμιλῶσι μετὰ τῶν ἀγίων, νὰ λαμβάνουσιν ἀποκρίσεις, καὶ νὰ δοκιμάζωσιν οὐρανίους ἡδονάς! Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποδώσωμεν τὴν αἰτίαν τοιούτων φαινομένων εἰς τὸν μαγνητισμὸν; — André εἰς τὴν ὀρθοπαίδιαν του διηγέται, ὅτι εἰς πρέσβυς τοῦ Μαρόκου, ἐπήγε νὰ ἰδῆ τὸ νόσσημα μείων τῶν Παρυσίων· μερικοὶ γέροντες ἀσθενεῖς παράλυτοι πρὸ πολλῶν χρόνων ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἴδωσιν, ἢ ἐπιθυμία μόνη ἐφάσσε νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς δυνάμεις, ὥστε νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐμελλε νὰ ἀπεράσῃ ὁ πρέσβυς, καὶ οὕτως ἐβήσαν· εἰσι δαύματα αὐτὰ τοῦ ζ. μ.; Ποῖος τῶν ἰατρῶν ἀγνοεῖ τὰς ἀσθενείας προξενούμενας ἐνίοτε ἐκ μόνης τῆς ἐπιθυμίας; Νοσηλία, ἀτροφία, μητρικὴ μανία, δὲν προξενούονται πολλάκις ἀπὸ τὴν ἄκραν ἐπιθυμίαν; Τὰ αὐτὰ δυνάμειν νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὴν θάλασσαν, εἰς τὰς γυναῖκας πολλάκις ἀκολουθοῦσι σπασμοί, ἐπιληψίαι, παραλύσεις, ἐκτάσεις ἐκ μόνης τῆς θάλασσης. Ὁ περίφημος κλινικὸς Do Haen μᾶς διηγῆται (ratio medendi), ὅτι ἕνας προσποιοῦμενος ἐπιληπτικὸς, ὑπέφερε τὸ πῦρ, μετέπειτα ἀμολόγησεν εἰς τὸν αὐτὸν κλινικὸν τὴν ἀπάτην, ὅς τις ἐγνώρισεν ὅτι οἱ παροξυσμοὶ ἀπὸ ψευδεῖς ἐγίναν τῶ ὄντι ἀληθεῖς.

Πόσας ἄλλας ἱστορίας ἰατρειῶν δὲν ἔχομεν ἐκ μόνης τῆς πρὸς τὸν ἰατρὸν τοῦ ἀσθενοῦς ἐμπιστοσύνης, πίστεως κ. θάρρους, ἃς μᾶς προβάλλουσιν οἱ μαγνητισταὶ ὡς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἰασίν κατὰ τὸ μεσημερικὸν σύστημα; τὰ καταπότια ἐξ ἄρτου κατασκευαζόμενα τοῦ Ridlin καὶ Βορραβίου ποῖαν δυνάμειν εἶχον, εἰμὴ τὴν τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς τὸν ἰατρὸν πίστιν; Εἶναι προσέτι γνωστὴ ἡ ἴασις τῆς γραιῖς ἢν ἔκαμεν ἕνας μαθητὴς τοῦ Βορραβίου μὲ τὴν ὕδριτικὴν χάρτην· ἐρωτῶ τώρα τὸν ὁμογενῆ νὰ μοι εἴπῃ, δὴν αὐτὰς τὰς ἰατρείας πρέπει νὰ τὰς ἀποδώσωμεν εἰς τὸν ζ. μ. ὡς ὁ Kluge καὶ Doleuse θέλουσι.

Πόσων ἰσχυρὸν ἔχει ἡ προσοχὴ εἰς τὸν ὕγιαι καὶ ἀσθενῆ ἄνθρωπον, εὐκολοῦντις νὰ τὸ παρατηρήσῃ, φθάνει τις νὰ προσηκούσῃ τὸν νοῦν εἰς τὴν αἰσθησίν τῆς ἀκοῆς του, καὶ θέλει ἀκούσῃ κρότους, ταραχάς, ὀμιλίαν· ὁ δὲ διὰ νυκτὸς ταξειδεύων εἰς ἐρήμους τόπους, ἀκούει ἐνίοτε φωνὰς ἀγρίων ζώων, ταραχῆν κλεπτῶν, καὶ ὅ,τι αὐτὸς φοβεῖται ἢ προσμένει.

Δεδόσθαι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ζ. μ., μετὰ τῶν ρηθέντων συμπτωμάτων οἱ ἀσθενεῖς γίνονται προσέτι εὐφροεῖς χαριεῖς κτ. τίς ἢ ἄπορία; μήπως δὲν ἐπαρτήρησαν οἱ ἰατροὶ εἰς πολλὰς ἀσθενείας τοιαῦτα φαινόμενα καὶ πρὶν νὰ φησθῆ ὁ ζ. μ.; Ὁ Ἀρεταῖος ὁ ἀκριβὴς ζωγράφος τῶν ἀνθρωπίνων παλῶν ἐπαρτήρησε τοιαῦτα φαινόμενα εἰς τὴν μανίαν· „Τοῖς ἀπαιδεύτοισι (λέγει) ἀλλόκοτοι γίνονται φαντασίαι“ καὶ ἀλλαχόθι „Οἱ δὲ μὲν γὰρ παραισθάνονται καὶ τὰ μὴ παρέοντα ὄρεοῦσι δῆθεν ὡς παρέοντα, καὶ τὰ μὴ φαινόμενα ἄλλω κατ' ὄψιν ἰνδάλλονται κτ.“

„Ὁ αὐτὸς συμβουλεύει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ὅτι διὰ νὰ ἠμῶν θανατώσωμεν πλέον, τὸ πῶς ἄχρι τοῦδε δὲν διεδέχθη ἀπὸ ὅλους, πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἰπικακουάνας εἰς τὸν Βομαρε“. Ἀρμόδιον εἰς αὐτὴν τὴν συμβουλήν εὐρίσκω τὸ „Ράβδος ἐν γωνίᾳ ἄρα βρέχει“. Τί ἄραῖον ἦν εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἀνήκουσαν εἰς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν καὶ συμβουλεύει τὸν φίλον του νὰ χάσῃ καιρὸν καὶ κόπον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοιούτων βιβλίων; Κατωτέρω παρακινεῖ τὸν φίλον του νὰ ἀναγνώσῃ τὸν Kluge καὶ Doleuse, ἐπειδὴ ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν θέλει τοῦ προξενῆσαι ἡδονὴν· συμφωνῶ καὶ ἐγὼ εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ Χαλιμᾶ καὶ ἄλλαι μυθιστορίαι ὄχι ὀλιγωτέραν ἡδονὴν προξενοῦσι τῶν τοῦ Kluge καὶ τῶν τούτου ὀπαδῶν.

Ἀναγνώσθαι φίλε, λέγει, τοὺς ρηθέντας συγγραφεῖς, πείσθαι, διὰ νὰ μὴν ἄσσης παλινοῦσαν· συμβουλήν, ἣν δίδει καὶ ὁ Doleuse εἰς τοὺς τ' αὐτὰ φρονούντας, καὶ ὡς παραδειγμα μᾶς φέρει τὸν πολυμαθέστατον Σπρεγγέλιον, ὅς τις βιαζόμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν συρόμενος ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων γνώμας φαίνεται ὀπαδὸς τοῦ ζ. μ., ζητεῖ νὰ δώσῃ ἐξήγησιν τῶν φαινομένων· ἄλλὰ καὶ αὐτὸς περιορίζεται νὰ ἀντιγράψῃ τὰ ὅσα οἱ ἄλλοι εἶπον.

Θ. Ἐφάνη παράδοξον εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ ἐγὼ εἶπον εἰς τὴν

πρώτη μου επιστολήν, ὅτι ὁ ζ. μ. νομίζεται τὴν σήμερον ἀπὸ τοὺς πανηγυριστὰς ὡς πανάκειον, καὶ μὲ ἐλάττει, λέγων μοι ὅτι τὸ εἶπον, ἐπειδὴ δὲν ἀνέγνωσα, εἰ μὴ τὰ ἀδιὰ τοῦ Λογίου Ἐρμού ἐκδοθέντα περὶ ζ. μ. ἀλλ' εἰς αὐτὸ μοι φαίνεται νὰ μὴν ἔσφαλαι, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι συγγραφεῖς, τοὺς ἐπιούρους αὐτὸς νομίζει φρασεῖς φρασεῖς τῆ μεσημερικῆ συζητήματος μᾶς τὸ ὁμολογοῦσιν. Ὅταν ὁ μαγνητιζόμενος κατανατᾷ νὰ προσέπη τὰ ἱατρικὰ, ἄπερ μέλλουσι νὰ τὸν ἱατρεύσωσι, καὶ τὰς μελλούσας ἀσθενείας, νὰ γνωρίσῃ τὰ κακὰ, ἄπερ ἐκπέιλοῦσι τὸν μαγνητίζοντα, καὶ ἄπερ διὰ πολλῶν χρόνων μέλλει νὰ ὑποφέρῃ, πῶς νὰ μὴν τὸν ὀνομάσω πανάκειον, καὶ ποῖου ἄλλο ἱατρικὸν ἀφελιμώτερον τούτου;

„Δὲν πρέπει, λέγει, νὰ τὸν ὀνομάσωμεν πανάκειον εἰς ὅλα τὰ πάθη, ἀλλὰ ὡς ἐν μέσον, ὡς καὶ τὰ ἄλλα εἰς τὴν ἱατρικὴν διὰ νὰ ἱατρεύῃ τὰ πάθη.“

Ἐς ἀμνησῆ, παρακαλῶ, ὁ ὁμογενὴς τὸν κατάλογον τῶν ἀσθενειῶν, εἰς ἃς τὸν φαντάζονται ἀφελιμον οἱ ζ. μαγνητισταί, καὶ τότε ἄς μὲ καταδικάσῃ ἐπειδὴ τὸν ἀνόημασιν πανάκειον. Ἐως τῶρα κατὰ δυσυχίαν δὲν ἔχρημεν φάρμακον δυνάμενον νὰ ἀφελῆσῃ εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τῶν ἀσθενειῶν, ἀλλ' ὁ μαγνητισμὸς ἔχει αὐτὴν τὴν δύναμιν. — Kluge λέγει ὅτι ἀφελεῖ εἰς τὰ νευρικὰ πάθη, δηλ. σπασμούς, παραλυσίας, τῆτανον, ὑποχονδρίαν, ὑπερισμὸν, προσέτι εἰς τὰς φλογώσεις, ὡς εἰς τὴν ἀρθρίτιδα καὶ εἰς ἄλλα ὀξεία πάθη ἀφελεῖ, εἰς τὰς καχεξίας, ὡς εἰς τὸν μαρασμὸν, ὑδρωπηκίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τῶν ἀσθενειῶν. Ἰσομονὴ ἂν τὸν ἐγκωμιάζουσιν εἰς τόσα χρονικὰ πάθη, ὅταν ὄμως ἀπαριθμῶσι καὶ τὸν τῆτανον, ἀσθένεια φρικοδεσάτη, ἣτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ὀλίγας ἡμέρας θανάτωνει τὸν πάσχοντα, καὶ δὲν δίδει κίρρον οὔτε νὰ ὑποβατίσῃσι τὸν ἀσθενή, οὔτε προφήτην νὰ τὸν ἀποκαταστήσωσι, πῶς νὰ μὴν τοὺς θρηνολογήσητις, καὶ ὁσους δίδουσι πίσιν εἰς τὰς ἱατρείας αὐτῶν.

I. Δολενο πανηγυριστῆς τοῦ Μέσμερ, ζητεῖ εἰς τὸ σύγγραμμά του νὰ μὴν ἀποδειχθῇ ἐνθουσιασῆς, ὡς συνειθίζουσιν οἱ πανηγυρισταὶ τῶν συζητημάτων· αὐτὸς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συγγράμματός του ὑπόσχεται νὰ διδάξῃ ἄπερ δεῖ πιστεύσασαι, καὶ ἄπερ ὁ ἴδιος ἔώρακε καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλοι, καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀμφιβολίας· τόσον ὄμως φαίνεται ἐνθουσια-

σῆς, ὡς πανταχοῦ κατὰ τὴν φαντασίαν του θριαμβεύει ἢ μεσημερικὴ δὲναιμις.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ πρώτου τόμου λέγει — „Ἀκουσόν μοι ἀναγνώσα μετὰ φρονήσεως, σοῦ ζητῶ δοκιμὰς, παρατηρήσεις ἐνὸς μόνου μηνός, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἀνευ κόπων καὶ ἐξόδων, καὶ ἀνευ δυσκολίας· ὅπου ἔσι θελήσεις, ἐπεὶ καὶ ἀκούσεις προφητείας φιλοσόφου, καὶ οὐκ ἔση πλεονελεύθερος, ἀλλ' ἕκων καὶ ἄκων πιστεύσεις εἰς τὸ μεσημερικὸν σύστημα.“ Κατ' αὐτὸν ἢ ἐφεύρεσις αὐτὴ εἶναι ὁ χρυσὸς αἰὼν τοῦ Περικλέους. Ἄλλοι πάλιν νομίζουσιν, ὅτι δι' αὐτῆς τῆς θεωρίας δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ παντός, ὡς ὁ Bergasse καὶ Herrier. Δὲν μένει ἄλλο πλεονεἰς τοὺς πανηγυριστὰς, εἰμὴ νὰ φρονήσωσιν, ὅπερ ἢ Εὐρώπη ὅλη φωνάζει διὰ τὸν ἀθάνατον Jenner.

Κάμνω τέλος τῆς παρουσίας μου, συμβουλεύων τὸν ὁμολογητῆ νὰ σπουδάζῃ βιβλία ἀφελιμώτερα, νὰ ἀπομακρύνηται τῶν παραλόγων θεωριῶν τοῦ μαγνητισμοῦ, καὶ νὰ μὴν διδάσκειν εὐκόλως εἰς τὸ „αὐτὸς ἔφα“ τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ μετ' οὐ πολὺ, ὡς καὶ ἄλλα τοιαῦτα συστήματα, ὁ ζ. μ. ἐξαλειφθήσεται ἐκ τῆς βίβλου τῶν συζητημάτων, καὶ πρὶν νὰ σευσθῇ τὸ ὄνομά του, θέλει εἶναι περιορισμένος εἰς τὴν γῆν ἣν ἐγεννήθη.

ΕΪΔΗΣΙΣ.

Προσμένω πρὸ πολλοῦ τὸν κατάλογον τῶν τιμῶν Συνδρομητῶν, ἐν ἀκολουθίᾳ τοῦ τύπου τῆς καθολικῆς Ἰσορίας, ἣς ἐξέδωκε τὴν ἀρχὴν τὸ παραβλὸν ἔτος (*). ἔχει γὰρ ἤδη ἐτοιμὴν τὴν Ἰσορίαν τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Σύρων, Αἰθιοπίων, Ἰβηρίων, Ἀράβων, Σουθῶν, Λυδῶν, Μηδῶν, Περσῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν τῆς Ἀσίας, ἵνα τελειώσω τὴν Ἀ. τὸμον, καθάπερ τὴν τῶν Ἰαλλήνων καὶ Μακεδόνων διὰ τὸν Β'.

Ο Γ. καὶ Ὁ Δ'. περιέχονται τὴν Ἰσορίαν τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν, Καρχηδονίων, Ἰνδῶν, Σινῶν καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος ὡς τῆς κοινῆς ἡμῶν ἀποχρῆς, ἣς ἐν μέρος ἔστιν ἐπίσης ἔτοιμον.

Ἐκαστος τῶν τόμων περιέχει περίπου 700 σελίδας, καὶ ἡ τιμὴ ἔστ' ἐκάστη τὴν προκήρυξίν μου φράγκα 2, ἢ τοὶ γρῶσια 11 κατὰ τὴν νῦν ἀνταλλαγὴν, διὰ 500 σελίδας· εἰς τρόπον ὡς πᾶσα ἡ δαπάνη τῶν τεσσάρων τόμων τῆς Παλαιᾶς Ἰσορίας, τῶν περιεχομένων περίπου 3000 σελίδας μετὰ τοῦ Πίνυκος, ἔσεται διὰ τοὺς Συνδρομητὰς φράγκων 48 ἢ γρῶσιον 66.

Ἄνευ τοῦ ἀριθμοῦ 2(11) Συνδρομητῶν, ὅς τις ἐστὶν ἰκανὸς διὰ τὴν δαπάνην τοῦ τύπου καὶ τῆς μετακομιδῆς, ἢ ἴδωσιν εἰς ἀνάγκη γενήσασαι βραδύως, διὰ τὰς πολλὰς ὡς ὑπέφερον ἡμέρας εἰς τὸ ἄμα· ἔξ ἀναγκῆς δεῖ ἐκδοθῆσθαι εἰς τόμος κατ' ἔτος.

(*) Ἰδ. δ. Α. Ἐ. Ἀρ. 7. Σελ. 192.

Ἄν ὁ ἀριθμὸς τῶν Συνδρομητῶν, ὡς τὰ ἐνόματα κηρυχθῶσιν εἰς τὸ τέλος τῶν τόμων, ὑπερῶν τοῦ 500, τὸ κέρδος διαιρηθῆσεται εἰς τρεῖς μέρη, ὧν τὸ μὲν εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ἀγώνων μου, τὰ δὲ εἰς ὄφελος τῶν σχολείων καὶ τῶν ὀφθαλμοτροφείων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν διανομὴν, ἣ τις γενήσεται ὑπὸ τριῶν ἐμπόρων διαρισθάντων ἐπὶ τοῦτω παρὰ τοῦ Παναγιωτάτου Οὐκουμηνικοῦ Πατριάρχου.

Ἄν μὴ τις ἐταιρεία φιλογενῶν ἐπιθυμήσῃ λαβεῖν τὸ ἐπιχείρημα τοῦ τύπου ἢ εἰς τὰ Παρίσια ἢ ἀλλαγῶν, δώσω αὐτῇ τὴν σύγγραφήν μου.

Κουδὸς ἐκ Καρκύρας.

à Paris chez Mr. Bobée Imprimeur, Rue de la Tabletterie N. 9.

Εἰ Δ Η Σ Ι Ε (ζαλίεσσα).

Εἰς τῶν ὁμογενῶν μας σπουδασῶν ἐπεχείρησε τὴν μετάφρασιν τοῦ διτόμου συγγράμματος, ἐπιγραφομένου: Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur, — von Wilhelm Traugott Krug (Leipzig παρὰ Brookhaus, 1820). Ἡ εἰδησις αὐτὴ γίνεται διὰ τὴν μὴ τύχη καὶ συνεργάζεται συγχρόνως εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ἄλλος ὁμογενὴς μας, ἐν ᾧ δύναται νὰ σρεψῇ τὴν προσοχὴν του καὶ ἐφαρμώσῃ τὸν καιρὸν του εἰς ἄλλο τι, ἀπ' ὅσα νομίζει ὅτι δύναται νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τῆς γλυκυτάτης μας Πατρίδος τὴν βελτίωσιν! — Εἶναι ἄρα γε τοῦτο τὸ ὀρθώτερον καὶ κάλλιστον σύστημα τῆς Φιλοσοφίας (ἐν ᾧ τὴν σήμερον εἶναι τόσα λαμπρά καὶ αὐτοσύστατα εἰς τὴν Γερμανίαν), καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ τὸ μεταφέρῃ ὁ μεταφρ. εἰς τὸ Γένος μας; ἢ (τὸ ὅποιον εἶναι τὸ αὐτὸ) ἐπαναπαύει ἄρα γε ὁ συγγραφ. τοῦ ἀναγνώσας μὲ λόγους ἰσχυροτέρους εἰς τὸ μέγα, καὶ ὑψηλὸν ἔ γενικὸν πρόβλημα τῆς Φιλοσ. περὶ ὑπάρξεως καὶ προσδιορισμοῦ τῶν ὄντων, μάλιστα δὲ περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῶν σχέσεων τοῦ πεπερασμένου πρὸς τὸ αἰώνιον καὶ Ἀπόλυτον; — Ἡ κατάφασις καὶ βεβαίωσις τούτου ἤθελεν εἶσθαι τολμηρὰ καὶ δεῖξιν μεγίστην ἀγνοίαν τῶν ὑπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας τάσεων καὶ σπαδῶν τοῦ ἀνθρωπίνου Νοός. Ἐκεῖνος μόνος ἤθελεν εὐτυχῆσαι εἰς τοῦτο, εἰς τὸν ὅποιον ἢ φύσις ἤθελε συγκεντρώσειν ἔ χαρίσειν τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ τὴν θεῖαν Μεγαλοφυΐαν τῶν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας δύοι μόνον δαιμονίων ἀνδρῶν, λέγω Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους! Ἀλλὰ τίς ἢ αὐτὸν κινήσασα αἰτία, θέλει τὴν φανερώσειν ὁ μεταφρ. πλησιέστερον εἰς τὸν προσήκοντα τύπον.

Παροράματος δι' ὀρθώσεως.

Εἰς τὸν 14'. Ἀριθμὸν τοῦ Α. Ἐργον Σελ. 411. ἀντὶ Σ. Ζαήμης ἀνάγν. Ἰωάννης Ζαήμης.